

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nika Gričar

**Vzpostavitev strukturiranega dialoga z oblastmi kot način vključevanja nevladnih
organizacij v kulturnopolitični sistem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nika Gričar

Mentorica: doc. dr. Vesna Čopič

**Vzpostavitev strukturiranega dialoga z oblastmi kot način vključevanja nevladnih
organizacij v kulturnopolitični sistem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Zahvale

Za strokovno usmerjanje in svetovanje se najprej nadvse prijazno zahvaljujem mentorici dr. Vesni Čopič. Svoji družini sem nadvse hvaležna za podporo in razumevanje na študijski poti do poklica. In, hvala tebi, Matevž. Za biti ves ta čas tu, ob meni.

Diplomsko delo je jezikovno pregledala lektorica Lidija Kuhar.

Vzpostavitev strukturiranega dialoga z oblastmi kot način vključevanja nevladnih organizacij v kulturnopolitični sistem

Tema diplomskega dela je obravnava političnega orodja strukturirani dialog, ki ga je razvila Evropska Unija za vključevanje civilne družbe v javno politično odločanje. V slovenski kulturni sektor ga je preneslo društvo Asociacija, ki je predstavniška organizacija za producentne nevladne organizacije (NVO) v kulturi. Diplomsko delo natančneje obravnava potek dialoga med društvom Asociacija in Ministrstvom (v Delovni skupini za sistemsko ureditev položaja NVO v kulturi) s ciljem njegovega ovrednotenja. Pri tem zagovarja načelo, da je strukturirani dialog primerna, in potrebna metoda za urejeno komunikacijo med interesno javnostjo in javno oblastjo pri reševanju problemov, sooblikovanju in vrednotenju določene javne politike. Sklepna misel dela je, da je treba metodo strukturiranega dialoga institucionalizirati, da bi zagotovili učinkovitost njegovih rezultatov in obenem finančno podporo udeležnim predstavniškim civilnodružbenim organizacijam.

Ključne besede: javne politike, Evropska unija, strukturirani dialog, nevladne organizacije, kulturna politika

Establishing structured dialogue with the authorities as a way of including NGOs in the cultural policy system

Thesis deals with the political instrument of the structured dialogue, which was developed by the European Union for the involvement of civil society in public policy-making. In the Slovenian cultural sector, it was transferred by union Association, which has for many years addressed the Ministry of Culture with a view to systematically regularized the situation of NGOs in the cultural political system. More specifically, the work deals with process of dialogue between the Association and the Ministry with the objective evaluation of the dialogue. In part, we advocate that the structured dialogue is appropriate and necessary method as a regulated form of communication between the public interest and public authorities in order to solve problems, co-design and evaluate specific public policies. Completion of work affirms that, there is a necessity for the institutionalization of method of a structured dialogue in order to ensure its effective administration and financial support for representative civil society organizations who participate in it.

Keywords: public policy, European Union, structured dialogue, non-governmental organizations, cultural policy

Kazalo

1	Uvod.....	6
2	Opredelitev nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti	7
3	Teoretična izhodišča	15
	3.1 Javne politike.....	15
	3.2 Javnopolitična omrežja	16
	3.3 Vpetost nevladnih organizacij pri sooblikovanju javnih politik.....	17
4	Kulturna politika	20
	4.1 Kulturna politika Evropske unije.....	21
	4.2 Kulturna politika Slovenije.....	22
5	Vzpostavitev metode strukturiranega dialoga – javnopolitično orodje za sooblikovanje kulturne politike	26
	5.1 Pregled obstoječih pravnih in institucionalnih podlag za podporo vključevanja nevladnih organizacij v oblikovanje javnih politik Evropske unije	26
	5.2 Vzpostavitev strukturiranega dialoga	28
	5.3 Metoda strukturiranega dialoga	30
	5.4 Strukturirani dialog med evropskimi institucijami in platformami evropskih združenj nevladnih organizacij.....	31
6	Društvo Asociacija kot profesionalna mreža za zagovorništvo na področju delovanja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti.....	32
	6.1 Predstavitev društva Asociacija in njeni osnovni cilji delovanja	32
7	Doseganje sprememb Asociacije v kulturnopolitičnem sistemu z vzpostavitvijo strukturiranega dialoga z Ministrstvom za kulturo RS.....	35
	7.1 Oblikovanje in potek strukturiranega dialoga med Asociacijo in Ministrstvom za kulturo RS.....	35
	7.3 Ovrednotenje strukturiranega dialoga	37
8	Sklep	40
9	Literatura.....	45
10	Priloge.....	50
	Priloga A: Kronologija delovanja društva Asociacija	50
	Priloga B: Obravnavane teme in sprejeti sklepi Delovne skupine za sistemsko urejanje položaja nevladnih organizacij	55

1 Uvod

Pričujoče diplomsko delo je posvečeno utemeljevanju zagovorništva Asociacije, društva nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev na področju kulture in umetnosti, katere vloga je strokovna, interesno predstavniška in tudi politična. Namen njegovega delovanja je javno opozarjanje na obstajanje, delovanje in prepoznavnost nevladnih organizacij (NVO) na kulturnem in umetnostnem področju kot vzporednih oblik tovrstne produkcije ob javnem poklicnem in ljubiteljskem sektorju. Delovanje društva je osredotočeno na sooblikovanje kulturne politike v dialogu z oblastmi in s ciljem systemskega vključevanja in urejanja položaja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti. Poimenovanje le-teh je bilo pred demokratizacijo Slovenije označeno kot neetablirana, neinstitucionalna, neodvisna in alternativna kulturna produkcija. Namen takšnega označevanja je bilo vzpostavljeno z razlogom opozicije do takrat uradne kulture.

Glavna dejavnost nevladnega društva Asociacija je zagovorništvo nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti, ki imajo profesionalne ambicije v produkciji kulture in umetnosti. Slednje ustvarjajo in ponujajo sodobne oblike in vsebine umetniških praks z novimi produkcijskimi modeli, soustvarjajo prostor novih teoretičnih obravnav, ponujajo izobraževalno dejavnost in izkazujejo družbeni aktivizem. Kljub pomembni vlogi v kulturnoumetniškem prostoru jih država potiska v nestabilne, negotove in prekarne razmere za profesionalno (oziroma poklicno) opravljanje njihove dejavnosti ter jih z vidika primerljivega financiranja institucionalnih izvajalcev postavlja v neenakopraven položaj. Ali drugače povedano, kot ugotavlja Hazabent (in drugi 2011, 3), so produkcijsko usmerjene nevladne organizacije v kulturi »danes sicer pravnoformalno avtonomne, vendar je njihovo sodelovanje z državo omejeno, saj jih ta ne vključuje v enakovredno produkcijo kolektivnih dobrin in storitev glede na način financiranja niti ne [vključuje njihove predstavniške organizacije] v postopke uveljavljanja interesov in vključevanja v kulturno politiko.«

Namembnost društva Asociacija je prek (interesov) svojih članov (ki so poleg samozaposlenih v kulturi predvsem produkcijske nevladne organizacije v kulturi) dajati javnim oblastem predloge in izražati interese o ureditvi položaja neinstitucionalne kulturne produkcije, da bi ta postala del kulturnega sistema. V ta namen se je društvo Asociacija odločilo uporabiti javnopolitično orodje strukturiranega dialoga, ki ga namerava to diplomsko delo podrobneje raziskati, ovrednotiti in problematizirati. Zadani cilj je razumeti uporabo tega dialoga v smislu ugotavljanja načina njegove vzpostavitve, uporabe in delovanja za doseganje kulturnopolitičnih sprememb.

Raziskovalno vprašanje bo osredotočeno na analizo vzpostavitve strukturiranega dialoga med javno oblastjo (Ministrstvom za kulturo RS) in nevladnimi organizacijami v kulturi, ki jih kot krovna organizacija zastopa društvo Asociacija z namenom zagovorništva. Raziskovanje bo usmerjeno v analiziranje mehanizma strukturiranega dialoga. Cilj je ovrednotenje tega orodja sporazumevanja ter objektiviziranje njegovih prednosti in slabosti pri opravljanju zagovorništva Asociacije kot nosilke in izvajalke javnih interesov, ki zastopa profesionalizirano kulturno in umetniško produkcijo oziroma nevladne organizacije v kulturi in umetnosti. Naši tezi sta: 1. Strukturirani dialog je primerna metoda oziroma javnopolitično orodje za uveljavljanje pobud, stališč in predlogov interesne javnosti. 2. Dialog omogoča reševanje specifičnih problemov v kulturnem sektorju, kot je na primer težnja k sistemski ureditvi položaja delovanja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti.

Metodološko bomo diplomsko delo podkrepili z več dopolnilnimi raziskovalnimi metodami in tehnikami. Z *analizo sekundarnih virov* bomo opisali teoretična izhodišča in osnove javnopolitičnih omrežij za procese oblikovanja javnih politik (v našem primeru z vidika slovenske kulturne politike za področje delovanja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti). Z *zbiranjem relevantne pisne dokumentacije vpletenih političnih institucij (tako slovenskih kot iz Evropske unije) in nevladne organizacije Asociacije* bomo pregledali obstoječo podatkovno bazo o vzpostavitvi, oblikovanju in namenu strukturiranega dialoga. Na ravni tega političnega inštrumenta bomo poskušali ugotoviti, na kakšen način poteka ne/vključevanje nevladnih organizacij v procese oblikovanja kulturne politike in političnega odločanja. Z *uporabo kvalitativne metode* bomo analizirali vsebine izbranih dokumentov Asociacije, ki govorijo o njihovem delovanju in doseženih rezultatih. S proučitvijo dokumentov Asociacije bomo ponazorili tudi kronološko delovanje Asociacije, s čimer bomo poskušali razumeti pripravljenost javne oblasti za sodelovanje s to interesno skupino. Strukturirani dialog bomo analizirali z metodo *odprtega intervjuja* s predstavnico Asociacije.

2 Opredelitev nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti

Na začetku je treba pojasniti, da je natančnejši pregled zakonodaje, ki se nanaša na nevladne organizacije v Sloveniji, pokazal, da »opisi njihovega delovanja v posameznih predpisih uporabljajo vrsto različnih izrazov, kar seveda vnaša precejšno zmedo in ne nazadnje povzroča praktične težave« (Klenovšek in drugi 2006, 75). Prav tako v zakonu še vedno ne obstaja samo ena splošna definicija za nevladne organizacije (Klenovšek in drugi 2006, 75; Šporar in Marega 2003, 9). »Uporaba poimenovanja *nevladne organizacije* je bila predlagana

predvsem zaradi prakse v Evropski uniji, ki jih prepoznava kot temeljni del organizirane civilne družbe s specifičnimi lastnostmi« (Šporar in drugi 2004 v Klenovšek in drugi 2006, 75).

Opredelitev in klasifikacija nevladnih organizacij je v svetu in pri nas še vedno močno odvisna od specifičnih lastnosti intermediarne sfere (med državo, trgom ter družinskimi in lokalnimi skupnostmi) oziroma njihovega nastanka ter kontekstualnega okolja, v katerega je posamezna postavljena. To pomeni, da imamo opraviti z različnimi vsebinami imen (neprofitni sektor, tretji sektor, prostovoljne organizacije, nova družbena gibanja, civilna družba ipd.), katere izvirajo iz specifičnega poimenovanja, tipa proučevane organizacije ali iz lastnosti, ki posameznika najbolj zanima¹ (Rončević 2001, 24). Če ne obstajata enotno oblikovano ime za organizacije v sklopu te družbene sfere niti enotna klasifikacija, moramo pri opredelitvi nevladnih organizacij v slovenskem kulturnem prostoru izhajati iz problematizacije tega poimenovanja. Zato moramo najprej poznati slovensko zgodovinsko okolje, v katerem se je iz civilne iniciative razvila neinstitucionalna kulturna produkcija, ki je z demokratizacijo Slovenije v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja neformalno pridobila oznako v okrilju skupne kategorije v Sloveniji ne glede na razlike po področjih delovanja nevladnih organizacij.

Temeljna pravna podlaga za oblikovanje civilnodružbenih ali nevladnih organizacij v Sloveniji je Ustava Republike Slovenije.² Iz poglavja o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah sta pomembna dva člena. Prvi je ustavna pravica v 42. členu, ki določa svobodo združevanja; zakonska omejitev te pravice je dopustna le, če to zahtevajo varnost države, javna varnost ali varnost pred širjenjem nalezljivih bolezni. Drugo ustavno pravico, ki je ključna za nevladne organizacije, obravnava 33. člen, ki določa pravico do zasebne lastnine.

Začetek oblikovanja slovenskih neprofitnih prostovoljnih organizacij sega že daleč v zgodovino slovenske kulture. Kot je znano (Kolarič 1994), so v obdobju po drugi svetovni vojni prostovoljne organizacije »ustanavljali 'od zgoraj navzdol' v skladu z državnimi ali lokalnimi partijskimi pobudami in direktivami.« Z zakonom o društvih, ki je bil sprejet leta 1974, se je začelo novo obdobje neprofitnih volonterskih organizacij, ustanovljenih 'od spodaj

---

¹ Podobno kot Rončević ugotavlja tudi Kolarič, da pri uporabi poimenovanj neprofitnih ali nevladnih organizacij praviloma teh izrazov ne definiramo. Če pa jih, »potem podajajo iz termina samega izpeljano definicijo, ki pove, kaj neprofitne organizacije niso, ne pove pa, kaj so oziroma kakšne so« (Kolarič 2001, 14). Šporar meni podobno, da v večini držav za pojem nevladnih organizacij obstajajo različna imena in vsebine (Šporar 2001, 158-159).

² Uradni list RS št. 33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06.

navzgor' skladnih s pobudami in v interesu državljanov. Ta zakon je dal novo možnost državljanom, da lahko ustanovijo društvo z utemeljitvijo zadovoljevanja in uresničevanja svojih potreb in interesov. Poznejši Zakon o društvih iz leta 1995 pa je legaliziral tudi delovanje društva v javnem interesu³ (Kolarič 1997, 19). Pri tem velja opozoriti, da je treba »razločevati med članskim značajem organizacije in ciljno skupino oziroma skupinami uporabnikov, ki jim je delovanje organizacije namenjeno« (ibid.). Vendar ni bila niti v prvo niti v drugo skupino uvrščena neinstitucionalna kultura, ki jo bo potrebno podrobneje opredeliti.

Kot ugotavlja Čopičeva (1999, 181), je že **poimenovanje neinstitucionalna kultura** lahko zavajajoče, saj »implicira individualne projekte, občasno delo ali alternativno gibanje, ki ne potrebuje stalne organizacijske oblike ali profesionalnega dela /.../ V realnosti le del neinstitucionalne kulture deluje na neprofesionalnih in občasnih temeljih«, ki jo označujemo kot »amaterska dejavnost /.../ brez dolgoročnih ciljev svoje aktivnosti.« Znotraj neinstitucionalne kulture so se oblikovali pobudniki s profesionalnimi ambicijami v organizirani obliki in stalnim delovanjem kot alternativa javnemu sektorju v kulturi (ibid.).

Ko govorimo o *nevladnih organizacijah v kulturi*, je očitno, da razvoj prostora delovanja slovenske kulture znotraj zgodovinske perspektive ni enak ali podoben anglosaksonskemu modelu, od katerega je bilo privzeto njihovo poimenovanje, ki zato za nas pomensko ni primerno. Od začetka 19. stoletja so bile v slovenskem prostoru oblikovane nacionalne institucije in ljubiteljska kulturna društva, ki so utrjevala nacionalno kulturno identiteto slovenstva. Nevladne organizacije pred demokratizacijo slovenske družbe oziroma ob koncu samoupravnega sistema na vseh področjih razen v kulturi sploh niso obstajale, medtem ko je bila neinstitucionalna oziroma »neetablirana kultura v slovenskem kulturnem prostoru prisotna od 50. let dalje« (Tomc 1996, 64).

Nacionalnim institucijam so se – zaradi njihovega vztrajanja pri tradicionalnih oblikah kulturnega in umetniškega izražanja kot etablirane (na primer socrealistične) umetnosti – v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja pridružile prve oblike neinstitucionalne kulture (z legalnim statusom in financiranjem prek republiške in občinske kulturne skupnosti). To so bile predhodnice današnjih nevladnih organizacij kot so med drugimi bila eksperimentalna

---

³ Prvi zakon, ki je že omogočil društvom, katerih namen ustanovitve in delovanje presega uresničevanje interesov njihovih članov in pomeni delovanje v javnem interesu, je bil Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (1994), in sicer s 55. členom. Kasneje je to prevzel še Zakon o društvih (1995).

gledališča (na primer Oder 57⁴ in Pupilija Ferkeverk⁵), literarne revije (Perspektive), organizaciji Radio študent (RŠ) in Študentski kulturni center (ŠKUC)⁶ ter druge. Sedemdeseta so prinesla nova eksperimentalna gledališča (EG Glej⁷ in Pekarno), konceptualno in likovno skupino OHO ter eksperimentalni film.⁸ V osemdesetih sta si Radio študent in ŠKUC nadalje prizadevala za izboljšanje marginalnega položaja, saj zaradi gojenja alternativne ustvarjalnosti nista sodila med etablirano in amatersko kulturo (Tomc 1995, 16-17).

V sistemu samoupravljanja (1974-1898) kot 'nove oblike regulacije' (Tomc 1995, 13) so v favorizirano kategorijo sodila kulturna društva, in sicer zaradi ideološke vrednosti ljubiteljske kulture. Po drugi strani je bil društveni status uporaben tudi za profesionalno opravljanje določenih kulturnih dejavnosti, kar je ustrezalo kategoriji neinstitucionalna kultura. Formalni društveni status delovanja v javnem interesu je bil zasnovan po Ustavi Socialistične Republike Slovenije iz leta 1974 (Klenovšek in drugi 2006, 107), ki je v temeljnih določbah omogočala svobodo združevanja, da so se »delovni ljudje in občani za opravljanje določenih družbenih zadev združevali v družbene organizacije« (ibid.). Tako legalno delovanje pa je že preseglo 'združevanje zaradi skupnih interesov'. Bogata raznolikost neinstitucionalne kulture, ki je (so)gradila slovensko kulturo, je bila živahno dejavna v slovenskem in jugoslovanskem prostoru, pozneje pa se je z demokratizacijo slovenske družbe postopoma še razširila.

Danes **neinstitucionalno kulturo ločuje od institucionalne** nekaj osnovnih parametrov. Tako je slednja organizirana kot javni zavod, ki je v neposredni pristojnosti ustanovitelja (države ali občine), njeno financiranje je v celoti prevzela država in njeni zaposleni so državni uslužbenci (Čopič in Tomc 1997, 102).

Potrebno je dodati tudi kriterij statusa društvene kulture za **razlikovanje med neinstitucionalno kulturo in ljubiteljskimi kulturnimi dejavnosti**. Za slednje je država poskrbela z ustanovitvijo Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (1996, preimenovan leta 2000), ki ga ureja Zakon o javnem skladu Republike Slovenije za

---

⁴ Oder 57 je nastal po »tedanji zakonodaji v okviru Kulturnoumetniškega društva [...] Formalno so sodili v Zvezo Svobod in prosvetnih društev, kar je imelo določeno prednost – niso imeli organa družbenega upravljanja, ki bi nadziral njihovo notranje delovanje« (Tomc 1995, 7).

⁵ Delovala je zunanje institucionalno (Tomc 1995, 11).

⁶ Njun ustanovitelj je bila UK ZSMS (Tomc 1995, 11). Tomc ugotavlja, da si obe »temeljni instituciji alternativne scene nista uspeli izboriti systemskega položaja v državni kulturni politiki. Ves čas sta imeli marginalen in nestabilen položaj, ki ni omogočal načrtovanja in širjenja dejavnosti« (Tomc 1995, 17).

⁷ To gledališče si je prizadevalo za profesionalizacijo in je imelo status društva.

⁸ Nastajal je znotraj amaterskih društev Kinoklubov, vendar se je v tem okolju znašel po naključju in zaradi specifičnih družbenih razmer. Eksperimentalni film je bil vezan na amaterski filmski format, na ozkotračni film, in na tehnično bazo, ki so jo premogli kinoklubi (Rački 2010, 21). V idejno umetniškem in estetskem izrazu pa je eksperimentalni film raziskoval in inovativno pristopal k filmskemu mediju.

ljubiteljske kulturne dejavnosti (sprejet leta 1996, spremenjen leta 2010). Iz zakona je razvidno, da je z njim država poskrbela za sistemsko in neprekinjeno financiranje dejavnosti ljubiteljske kulture in njihove programe. Sredstva črpa iz državnega proračuna in jih namenja spodbujanju tovrstnega kulturnega udejstvovanja. Ljubiteljska kultura je namenjena laični ustvarjalnosti v kulturi kot prostočasni obliki njenega širjenja, 'ohranjanju nacionalne identitete' ter razvijanju družabnega in kulturnega življenja. Vendar je neinstitucionalna kultura iz tega sistema izpadla, čeprav je prvobitno – kot smo prikazali – vzniknila prav v sklopu ljubiteljske društvene kulture.

Poglejmo še organizacijske oblike nevladnih organizacij. Šporar (v Klenovšek in drugi 2006, 75) v poročilu Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij ugotavlja, da je pri nas »eden ključnih problemov ta, ker **nimamo sistemskega zakona**, ki bi natančno razlikoval med osebami javnega in zasebnega prava ter tako zožil prostor za poimenovanje nevladnih organizacij.« Namesto takega ustroja je vsaka organizacijska oblika urejena posebej, tako da so pogosto »v sklop enega zakona združene različne statusne značilnosti organizacij, na primer pridobitvene in nepridobitvene, osebe javnega in zasebnega prava ipd« (ibid.).

Klenovšek in drugi (2006, 30) navajajo, da sta v vseh državah osnovni pravni **organizacijski obliki nevladnih organizacij** *društvo* in *ustanova*, poleg katerih obstajajo tudi številne druge pravne oblike (kot so na primer *zavodi*). Klenovšek poudarja, da »države na splošno poznajo zelo malo organizacijskih oblik nevladnih organizacij, vendar vse poznajo društva, ki jim večina priznava tudi pravico do neregistriranega združenja« (ibid.).

»Društva so članske organizacije, katerih člani ali izvoljeni predstavniki sestavljajo najvišje telo organizacije. Društvo je lahko ustanovljeno za zagotavljanje interesov svojih članov ali za izpopolnjevanje javno koristnih interesov« (Klenovšek in drugi 2006, 30). Ta oblika ni najpogostejša izbira, ki bi jo prevzemale profesionalno usmerjene nevladne organizacije v kulturi, ker je delovanje društva prilagojeno interesom članov in ne namembnosti dejavnosti. V sedanjem sistemu je društvo organizacijska oblika, ki zajema tako ljubiteljsko kulturo kot profesionalne nevladne organizacije v kulturi in umetnosti. Tak ustroj je privedel do poenostavljenega razumevanja nevladnih organizacij v kulturi kot amaterskega in prostočasnega ukvarjanja s produkcijo umetnosti, kar zanjo ne velja v celoti. Na to stanje je opozarjala že Čopičeva (1998, 181) s problematizacijo poimenovanja neinstitucionalna kultura. Posledično se država ni posebej ukvarjala z združevanjem kulturnih nevladnih

organizacij v kulturnopolitični sistem kot poseben, svojevrsten del profesionalne in neodvisne produkcije kulture in umetnosti v slovenskem okolju.

Druga oblika organizacije so *ustanove*, ki »tradicionalno pomenijo premoženje za določen namen, katerega upravlja upravni odbor« (ibid.). Zakon o ustanovah določa, da je namen ustanove že opredeljen kot splošnokoristen, dobrodelen ali praviloma trajen, zato je nanj vezano tudi ustanovitveno premoženje. Ta oblika ni tako pogosta, da bi jo prevzemale nevladne organizacije v kulturi, saj ne izhajajo iz ustanovitvenega premoženja.

Tretja oblika organizacije je *zavod*, ki je lahko »fizična ali pravna oseba ... in ki z ustanovitvenim aktom določi, katere dejavnosti bo zavod opravljal« (Klenovšek in drugi 2006, 85). Namen njegove dejavnosti ni pridobivanje dobička. Zavod je oblika, za katero se po večini odločajo nevladne organizacije, ki želijo delovati v okviru ustanovitvene namembnosti in profesionalno opravljati svojo dejavnost na ravni javnega interesa (in ne interesa članov, kot velja za društvo), ne da bi razpolagali s premoženjem ustanovitelja (kot je to določeno za ustanove).

Zanimiv je paradoks pri dosednji pravni ureditvi, ki je značilen samo za slovenski zakon. Namreč, pri organizacijski obliki *zavod* kot najpogostnejšemu pravnoformalnemu statusu, ki ga sicer prevzemajo nevladne organizacije v kulturi in umetnosti (Hazabent in drugi 2011, 12), lahko le-ta deluje na ravni zasebnega ali javnega prava, medtem ko je v Evropi po definiciji samo javna institucija. Po mnenju Verice Trstenjak (2003, 38) pa »bi bilo treba odpraviti zasebne zavode, ki jih tujina ne pozna, in ker v praksi zaradi nejasnih zakonskih določb povzročajo veliko nejasnosti.«

Iz navedenega ugotavljamo, da nimamo posebne pravnoformalne statusne oblike organizacije, ki bi bila specifična za delovanje nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti, saj so te lahko društva, zavodi, ustanove in drugo, ki združujejo osebe zasebnega in javnega prava ter ne ločujejo med pridobitvenim in nepridobitvenim statusom.

Oglejmo si še definiranje nevladnih organizacij na splošno (ne glede na klasifikacijo področja delovanja). Predstavili bomo tudi uveljavljeno definicijo nevladne organizacije tujega avtorja. Na **definiranje nevladne organizacije (NVO)** in strukture njenega delovanja lahko gledamo z več vidikov, kar je odvisno od družbenega področja (Salamon in Anheier 1997, 30-32), ki je lahko:

- pravno definiranje: zapisano je v zakonih in drugih predpisih posamezne države ali mednarodnih dokumentih, ki so pravni vir;
- ekonomsko definiranje: opredeljuje nevladne organizacije po viru prihodka in mednje uvršča tiste, pri katerih več kot polovico prihodkov pokrivajo donacije podpornikov in članov;
- funkcionalno definiranje: uvršča med nevladne organizacije le zasebne organizacije, ki imajo splošno koristne in javne namene;

Med pomembnejše poskuse definiranja spada **strukturalno-operacionalna definicija** nevladnih organizacij, ki sta jo uvedla Salomon in Anheier (1997, 33-34). Po mnenju številnih avtorjev vsebuje več prednosti kot pomanjkljivosti oziroma naj bi bila ustreznejša od drugih definicij (v Kolarič in drugi 2002, 20), obenem pa že vključuje tako ekonomsko kot tudi funkcionalno definiranje. Definicija opredeljuje osnovno strukturo in delovanje nevladnih organizacij (Salomon in Anheier 1997, 33), ki so lahko:

- *organizirane*: to pomeni, da imajo določene strukture in pravila za svoje delovanje ne glede na to, ali so formalno registrirane ali ne (kar ta definicija tudi vključuje). Pomembno je, da imajo določeno organizacijsko stalnost (članstvo, redne sestanke, določena pravila za sprejemanje odločitev ipd);
- *zasebne*: take niso del državnega aparata, čeprav lahko dobivajo državno finančno podporo;
- *nepridobitvene (neprofitne)*: v prvi vrsti niso usmerjene dobičkonosno niti morebitnega dobička ne razdelijo svojim članom (marveč ga vlagajo nazaj v svojo dejavnost);
- *avtonomno vodene*: imajo lastne mehanizme sprejemanja odločitev, zato da lahko samostojno delujejo brez nadrejenih organov, in so sposobne samonadzorovati svoje dejavnosti;
- *prostovoljne*: članstvo v njih ni obvezno ali kako drugače prisilno, hkrati pa običajno vključujejo še prostovoljno delo.

Pomembno je razumeti še drugi pomen 'nevladne' organizacije, ki se nanaša zlasti na njihovo **neodvisnost od države** v vseh pogledih obstajanja. Neodvisne so pri ustanavljanju, opravljanju dejavnosti in prenehanju delovanja (Klenovšek in drugi 2006, 15).

Danes so nevladne organizacije v kulturi in umetnosti pomemben institut civilne družbe (Trstenjak 1997), vendar po kriterijih strukturalne in operacionalne definicije niso uvrščene med nevladne organizacije, ker njihova dejavnost ni prostovoljna, temveč je profesionalizirana.

Znano je, da je v socialističnem sistemu »država favorizirala javni sektor kot primarni dejavnik za zagotavljanje potreb« (Kolarič 1997, 17), medtem ko je neinstitucionalni kulturi dodeljevala marginaliziran in obroben položaj. Z demokratizacijo v začetku devetdesetih se je vzpostavil »pluralni sistem blaginje«, ki sovпада s »pluralno strukturo družb«, kjer je »priznana vloga za zagotavljanje blaginje državljanov tako na trgu, v državi kot tudi civilni družbi« (Kolarič 1997, 17). Trdimo, da je delovanje nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti, ki izhajajo iz organizirane civilne družbe, legitimno in enakovredno z delovanjem države (javnim sektorjem) in pridobitveno (komercialno) usmerjenimi organizacijami v kulturi.

Menimo, da sistemski zakon, ki bi urejal področje nevladnih organizacij v Sloveniji, ni rešitev za ločeno področje neinstitucionalne kulture, če je opravljanje njene dejavnosti usmerjeno v profesionalnost, z dolgoročnimi cilji svoje aktivnosti, ki so v javnem interesu, hkrati pa nima sistemsko urejenega položaja v kulturnem sektorju. S tega vidika je potrebno neinstitucionalno kulturo, ki ni zajeta v javne zavode in ljubiteljsko kulturo, obravnavati ločeno tudi od nevladnih organizacij z drugih področij (kot so okolje, socialne in človekove pravice, humanitarnost itd.).

Iz navedenih razlogov bo treba namesto poimenovanja *nevladne organizacije v kulturi* vpeljati novo opredelitev, ki bi vzpostavila kriterij razlikovanja od oseb javnega prava v kulturi in od ljubiteljske kulture. Definicija bi morala zajeti neinstitucionalne organizacije v kulturi, ki izvajajo dejavnost z določeno namembnostjo in hkrati izpričujejo pomembnost delovanja v sklopu javnega interesa v kulturi ter izkazujejo visoko raven profesionaliziranega delovanja, so nepridobitveno usmerjene in izhajajo iz civilne družbe. Vesna Čopič predlaga preimenovanje v *neodvisni producenti umetnosti*; menimo, da bi bilo možno poimenovanje tudi *profesionalni izvajalci neodvisne produkcije v kulturi in umetnosti*. Za ureditev položaja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti bi se lahko z metode strukturiranega dialoga

omogočilo vključitev njihove predstavniške organizacije v postopke uveljavljanja javnih interesov in sooblikovanju kulturne politike. To pa je že predmet drugega dela pričujočega diplomskega dela.

3 Teoretična izhodišča

Preden bomo prešli na teoretična izhodišča in koncepte, ki so podstat za vzpostavitev strukturiranega dialoga med nevladnimi organizacijami in oblastjo, je potreben vpogled v predstavniško demokracijo, na kateri temelji naša družba in država s svojo kulturno (ali katerokoli drugo) politiko. Po 'demokratskem principu', kot piše Kolarič (2001, 14), je oblast rezultat volje večine oziroma volilnih odločitev večine državljanov (volilni glas pripada vsakemu državljanu). Oblast ali državne ali 'javne avtoritete' so dejavniki, ki operacionalizirajo pojem splošnega družbenega interesa. Delujejo na lokalni, regionalni, nacionalni in nadnacionalni ravni, ki iz 'demokratskega principa' črpajo legitimiteto za svoje ravnanje in odločanje. Prek 'demokratskega principa' preide splošni družbeni interes v javni interes, katerega cilje in ravnanja definirajo in implementirajo javne avtoritete. V ta namen nastajajo javne organizacije, ki delujejo v javnem interesu. Po Kolaričevem mnenju pa demokratski princip ni brez pomanjkljivosti, ker za 'javne interese' legitimizira le večinske, prezre pa manjšinske, čeprav ima volilni glas vsak državljan. Iz te pomanjkljivosti izhaja legitimna možnost, da lahko tudi pri javnih avtoritetah prezrti interesi državljanov pomenijo operacionalizacijo splošnega družbenega interesa (ibid. 15). Drugače povedano, državljani v civilni družbi in nevladnih organizacijah lahko s svojim delovanjem zastopajo skupne interese in jih postavijo v funkcijo splošnega družbenega interesa, s čimer pridobijo pravico sooblikovati javne politike.

3.1 Javne politike

O javnih politikah sta v slovenskem prostoru med drugimi razpravljali Danica Fink-Hafner in Alenka Krašovec. Obe izhajata iz Dyeove definicije javne politike (v Hafner-Fink 2007, 14; Krašovec 2002, 5), da je le-ta »vse, za kar se vlada odloči, da bo ali ne bo naredila.« Po Howlettu in Rameshu (v Krašovec 2002, 5) ima ta najpreprostejša definicija konkretne posledice. Pri prvi Dye izpostavlja »vlado kot element, ki mora biti v procesih oblikovanja javnih politik prisoten, da bi določena posamezna politika postala javna.« Druga posledica po Dyevi opredelitvi javne politike nosi implikacijo, da so le-te »posledica zavestne odločitve vlade« (Howlett in Ramesh v Krašovec 2002, 5). Trditev se nanaša na vsako odločitev ne

glede na to, ali se vlada odloči, da bo nekaj naredila ali da česa ne bo naredila, in pri tem ohranila obstoječe stanje (Krašovec 2002, 5).

Kot pišeta Šušteršič in Pinterič (2009, 10), so »celovito gledane javne politike lahko razumljene kot nabor sprejetih aktivnosti ali ukrepov, s katerimi pristojne institucije javnega sektorja sledijo in poskušajo zagotavljati družbene aktivnosti, katerih posledice je mogoče razumeti kot javni interes.« Primeri javnih politik so lahko socialna, gospodarska ali kulturna politika, politika do tujcev, družinska, okoljska politika ipd« (Hafner-Fink 2007, 15).

Avtorji opredeljujejo politike kot javne takrat, ko v njihovem procesu oblikovanja sodelujejo in odločajo politični akterji (Krašovec 2002, 6). Po Fink-Hafnerjevi (2007, 18) so ključni akterji očitno »državni, saj imajo monopol nad političnim odločanjem.« V oblikovanje in izvajanje javnih politik se (povsem legitimno) vključujejo tudi »nedržavni oziroma nevladni, civilnodružbeni igralci oziroma deležniki, kot so: interesne skupine, neparlamentarne politične stranke, informacijski sektor in državljani« (ibid.) ter »družbena gibanja, raziskovalne organizacije in množični mediji« (Krašovec 2002, 9). Dodati je treba, da vsi udeleženci »s svojo vključitvijo v oblikovanje javnih politik skušajo so/oblikovati odločitve pristojnih odločevalcev in s tem njihove končne vsebine« (ibid.).

Neinstitucionalni sektor oziroma NVO v kulturi in umetnosti glede na zgornje opredelitve delujejo na civilnodružbeni ravni in so enakovredne javnim institucijam. Načrtno (torej ne naključno) se nevladne organizacije v javni sferi predstavljajo kot »interesne skupine, ki poskušajo vplivati na oblikovanje zakonodaje in drugih političnih odločitev o javnih politikah ter na njihovo praktično izvajanje« (Fink-Hafner 2001, 53).

3.2 Javnopolitična omrežja

Politologija se je s konceptom javnopolitičnih omrežij začela aktivno ukvarjati v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja. Kot ugotavlja avtorica Kustec Lipicer (2007, 89) je ključna ideja uporabnosti tega koncepta »v proučevanju medsebojnih odnosov med različnimi tipi vpletenih deležnikov na različnih ravneh.« Ista avtorica tudi poudarja, da je pri opredeljevanju tega koncepta ključno zavedanje, kako z javnopolitičnimi omrežji »spoznavamo, proučujemo omrežja odnosov med deležniki, ki se vključujejo v oblikovanje in izvajanje politik.« (ibid.). Scharpf, Marinin-Mayntzova (v Kustec Lipicer, 2007, 89) naredijo še korak naprej, ko pri opredeljevanju javnopolitičnih omrežij poudarjajo, da gre za »koncept, ki prispeva nove kvalitete k naravi odnosov med državo in civilno družbo ...«

Uporabnost koncepta javnopolitičnega omrežja potrdi »njegova praktična analiza, s katero skušamo pridobiti podatke o omrežjih državnih in nedržavnih akterjev, ki poskušajo vplivati na oblikovanje izbrane javne politike« (Fink-Hafner, 2001, 60). Analiza obstoječih javnopolitičnih omrežji in interesne strukture vpletenih akterjev⁹ sta po mnenju Fink-Hafnerjeve (2001, 60) pomemben prvi pogoj za oblikovanje učinkovitih strategij javnega delovanja interesnih skupin ter za pripravo lobističnega načrta.

K našemu raziskovanju metode strukturiranega dialoga je treba dodati, da je z njim mogoče oblikovati javnopolitična omrežja, v katerih imajo interesno vlogo (zagovorniške) nevladne organizacije v kulturi in umetnosti, na drugi strani pa Ministrstvo za kulturo. Skozi ta dialog torej nedržavni in državni akterji poskušajo vplivati na oblikovanje kulturne politike.

V drugem delu diplomskega dela bomo podrobneje predstavili: Asociacijo kot interesno sooblikovalko slovenske kulturne politike; metodo strukturiranega dialoga in njen pomen pri sooblikovanju in izvajanju kulturne politike; ter zgodovinski prikaz dosedanjega poteka tega dialoga. Pred tem bo treba proučiti še teoretične in pravne podlage za vključevanje nevladnih organizacij v potek političnega odločanje, dosedanje stanje tega vključevanja ter evropsko ozadje vzpostavitve strukturiranega dialoga.

3.3 Vpetost nevladnih organizacij pri sooblikovanju javnih politik

Slovenska ustava v 44. členu zagotavlja vsakemu državljanu pravico, da v skladu z zakonom neposredno ali po izvoljenih predstavnikih sodeluje pri upravljanju javnih zadev.

Poslovnik Vlade RS¹⁰ v 9. členu določa, da

vlada sodeluje z drugimi državnimi organi, s strokovnimi združenji, zbornicami, sindikati, lokalnimi skupnostmi in drugimi subjekti praviloma preko pristojnih ministrstev. Pri tem zlasti obravnava njihova mnenja in pobude, oblikuje do njih stališča, jih obvešča o svojih stališčih in ukrepih, če je potrebno, vabi njihove predstavnike na seje svojih delovnih teles, ustanovi svete vlade in organizira druge oblike sodelovanja.

Nevladne organizacije nastajajo zaradi skupnih interesov, ki se bodisi osredotočajo na eno samo področje ali pa so splošnejše, oziroma zadevajo obširnejša področja ali družbo na splošno. Delujejo kot izvajalke storitev ali kot družbeno kritične organizacije ali kot oboje

---

⁹ Potek analize javnopolitičnih omrežji po Van Waardenu (v Fink-Hafner 2001, 60): »število in tipi javnopolitičnih akterjev, funkcije omrežji, meje omrežji in notranje strukturne značilnosti, stopnja institucionalizacije omrežja, porazdelitev moči, in strategija javne uprave.«

¹⁰ Uradni list RS št. 43/2001 z dne 31. 5. 2001.

skupaj, katerih ambicije so prednostno dosegati družbene ali politične spremembe. Kot pišeta Šporar in Marega (2003, 11), je »vloga nevladnih organizacij strokovna, zagovorniška in nujno tudi politična (v smislu javnega opozarjanja ... in sporočanja zahtev po družbenih spremembah).«

V tem podpoglavju bomo podrobneje pregledali opis stanja in trendov pri vpetosti nevladnih organizacij v potek političnega odločanja oziroma njihovo vključitev v partnersko sodelovanje z javnimi ali državnimi oblastmi. Še pred vstopom Republike Slovenije v Evropsko unijo so bili med slovenskimi organizacijami opazni »pojavi razpršenosti, nepovezanosti, nezaupanja in nesodelovanja med nevladnimi organizacijami, ki v večini primerov niso prepoznavale prednosti mreženja in medsebojnega sodelovanja.« Pomanjkljivosti so se izpričevale kot »šibkost celotnega sektorja, zlasti v poskusih dialoga z državnimi organi in lokalnimi oblastmi« (ibid.). Po drugi strani pa je bilo že takrat v svetu in Evropi opaziti trend povezovanja in sodelovanja med nevladnimi organizacijami, kot ponazarja primer izgradnje globalne civilne družbe (ibid.).

Šporar in Marega (2003, 24) opisujeta stanje in trende vključevanja nevladnih organizacij v pripravo razvojnih strateških dokumentov v Sloveniji pred njenim vstopom v EU, ko je pri nas prevladovalo »pomanjkanje predpisov, ki bi določali sodelovanje nevladnih organizacij v postopkih sprejemanja odločitev.« Kljub temu so bile »nekatero vendarle vključene v pripravo posameznih splošnih in sektorskih strateških dokumentov in zakonov ter zakonskih predlogov.« Šporar in Marega ugotavljata, da so se »primeri dobrih praks razvili prav na pobudo nevladnih organizacij in ob podpori motiviranih posameznikov v javni upravi, saj državne oblasti niso imele razvitih usmeritev za njihovo vključevanje v te procese« (ibid.).

Posamezni primeri navideznega vključevanja pa kljub nekaterim dobrim praksam pomenijo veliko oviro za uspešno sodelovanje nevladnih organizacij, ko so le-te »resda bile povabljeni k dajanju pripomb na določen državni strateški dokument, do katerih pa pripravljavci dokumenta niso zavzeli nikakršnega stališča niti jih kakorkoli upoštevali« (ibid.). Pogosta je tudi praksa, da je končni vsebinski predlog dokumenta pripravljen že pred vključitvijo nevladnih organizacij v njegovo pripravo ali razpravo (ibid.). Zaradi slabih izkušenj sodelovanja državnih oblasti z nevladnimi organizacijami in odsotnosti zagotovil, da bodo pripravljavci dokumentov njihove prispevke proučili in smiselno upoštevali, imajo te organizacije zadržke do povabil k sodelovanju.

Šporar in Marega opozarjati tudi na pogostne težnje nevladnih organizacij, da »zasledujejo ožje cilje, ki so skladni z njihovim poslanstvom, pri čemer pa ne kažejo dovolj razumevanja za strateške interese širše družbe« (ibid.).

Za legitimnost vključevanja nevladnih organizacij v postopke priprav, so/oblikovanje, izvajanje in vrednotenje strateških dokumentov, zakonskih sprememb ter drugih odločitev je potrebno dodati, da le-te pri svojem delovanju in zagovorništvu upoštevajo in zastopajo mnenja širših interesnih skupin (odvisno od področja, na katerem delujejo). Če želi država v kar največji meri zagotavljati trajnostni razvoj družbe in države ter prispevati h kakovosti življenja državljanov, je pomembno, da omogoča vključevanje nevladnih organizacij v pripravo in sprejemanje dokumentov ter tako upošteva mnenja širših interesnih skupin. Šporar in Marega (2003, 25) sta o tej problematiki napisala, da je »pri oblikovanju strateških dokumentov potrebno kar najbolje upoštevati in uravnotežiti različne strokovne podlage, doseči medresorsko usklajenost in politični konsenz ter vključiti regionalno in lokalno raven, da bi zagotovili uravnotežen vpliv različnih interesnih skupin.«

Iz zgornjega opisa stanja in trendov lahko povzamemo, da nevladne organizacije postajajo pomemben dejavnik v javnopolitičnih omrežjih s ciljem oblikovanja in izvajanja politik. Fink-Hafnerjeva ugotavlja (2001, 55), da lahko njihovo vpetost v potek političnega odločanja ugotavljamo na naslednje načine¹¹: 1. z organiziranim nastopom v komunikaciji z državnimi akterji (združevanje v krovne organizacije, ki so njihove sogovornice); 2. z informiranostjo (doseženo s profesionalizacijo in z notranjo delitvijo dela med zaposlenimi, ki tako lahko sproti specializirano spremljajo dogajanja v državni sferi na področjih, ki so pomembna za interesne skupine); 3. s strokovnim analitičnim pristopom (z argumentiranjem kritik, predlogov in zahtev z rezultati analiz, pripravljenih sproti in 'na zalogo' o tem, kakšni so učinki ne/vpletanja države na izbranih družbenih področjih in kakšni so izidi obstoječih javnih politik); 4. s pravočasno aktivnostjo v vseh pomembnih fazah političnega odločanja.

Pomembno je razmisliti tudi o tem, kakšne koristi prinašajo nevladne organizacije v vlogi interesne javnosti k pripravi dokumentov ter posledično tudi k socialnemu, ekonomskemu in

---

¹¹ Fink-Hafnerjeva (2001, 54) opozarja, da je kljub možnim načinom vpetosti nevladnih organizacij v potek političnega odločanja njihova moč v vlogi izvajalcev javne politike odvisna od »mnogih dejavnikov, kot so: značilnosti družbenega okolja (stopnja socialne ekonomske razvitosti), značilnost nedejavnih akterjev (razpoložljivost človeških, finančnih in drugih materialnih virov, tudi strokovnost), prevladujoča politična kultura politične elite (stopnja njene odprtosti za posvetovalno politiko), prevladujoča politična kultura v družbi (stopnja razširjenosti participativne politične kulture).«

kulturnemu razvoju države in družbe. Šporar in Marega (2003, 26) sta ugotovila naslednje koristi sodelovanja nevladnih organizacij pri pripravi dokumentov in zakonov:

- v pripravo dokumentov so vključena znanja in izkušnje, ki so jih nevladne organizacije pridobile predvsem na lokalni ravni, kjer je znanje državnih in lokalnih uradnikov šibko;
- v posamezne procese so vključene tudi skupine, ki sicer nimajo formalnih možnosti za sodelovanje in so zaradi različnih razlogov marginalizirane;
- s sodelovanjem se krepi medsebojno zaupanje med sektorji, ne samo pri načrtovanju, temveč tudi pri udejanjenju sprejetih odločitev;
- strateški dokumenti odsevajo vzajemne koristi različnih deležnikov;
- sodelujoče nevladne organizacije je treba identificirati z dokumenti, povečati njihovo pripadnost ter s tem možnosti za uspešno izvajanje;
- prednostni izzivi so umeščeni v ustrezne politične razprave;
- oblikovanje jasnih delitev odgovornosti med partnerji pri izvajanju ukrepov strateškega dokumenta med deležniki;
- vzpostavitev solidarnosti in kohezije, ki povečata učinkovitost in zmanjšata tveganost interesnih konfliktov kot zaviralcev razvoja.

Nakazane koristi bomo v drugem delu diplomskega dela prikazali tudi na primeru delovanja Asociacije kot interesne javnosti v strukturiranem dialogu. Njegova obravnava bo pokazala, da te koristi niso zapisane zgolj na papirju, temveč jih je mogoče tudi udejanjiti v praksi.

4 Kulturna politika

Obravnavano področje javnih politik bomo omejili na kulturno politiko Evropske Unije in Republike Slovenije. Gre za področje politike, ki ureja in skrbi za razvoj kulturnega področja na nadnacionalni ravni (EU) in nacionalni ravni (RS).

Pri definiranju kulturne politike je osrednji pojem kultura, ki v najširšem smislu zajema »duhovne, materialne, intelektualne in emotivne karakteristike, ki definirajo družbo« (Čopič 1999, 169). Kultura obsega »poleg umetnosti še način življenja, osnovne človekove pravice, sistem vrednot, tradicijo in navade« (Mondiacult Declaration v Čopič 1999, 169). Čopičeva še

dodaja, da »kulturo definirajo vrednote, ki so orientacija v človekovih dejanjih« (ibid.). Posledično to pomeni, da kultura prispeva k funkcionalnemu in razvojnemu uspehu ljudi, skupin, organizacij, družbe in države in je eden najpomembnejših instrumentov socialne integracije (ibid.). Pomembnost kulture, kot smo jo definirali, se zrcali v kulturni politiki, ki prevzema vlogo urejanja tega področja, kar mora delati skrbno, preudarno in v javnem interesu in s ciljem trajnostnega razvoja družbe.

Podrobnejšo definicijo kulturne politike predlaga Čopičeva (v Srakar 2001, 56), ki jo lahko razumemo kot »urejanje zadev na področju kulture prek pristojnosti, ki jih imajo javne oblasti; zakonodaja, določanje javnih služb na področju kulture in strokovni nadzor nad njihovim izvajanjem, razporeditev javnega denarja za kulturo, vzdrževanje kulturi namenjenih prostorov (t. i. javnih infrastruktur na področju kulture), ustanavljanje kulturnih organizacij.«

4.1 Kulturna politika Evropske unije

Richardson (v Dewey 2008) ugotavlja, da je »Evropska unija (EU) celosten in edinstven sistem oblikovanje javnih politik, ki s svojimi značilnostmi, kot so multinacionalna in neofederalna narava, velika odprtost za lobiste pri snovanju odločitev in znatna moč nacionalnih političnih administrativnih elit v procesih odločanja, ustvarjajo nepričakovano in večplastno okolje oblikovanja javnih politik.«

Vidmarjeva (2002, 3) pravi, da je »kultura v evropski politični diskurz vstopala le postopoma in z zamudo.« Po njej (2007, 14) je »šele kontekst globalizacije prisilil uradnike EU k premisleku lastne kulturne politike.« Iz dokumentov EU s področja kulturne politike je razvidno, da je »cilj evropske kulturne politike, podoben nacionalni, torej 'razviti občutek pripadanja skupni kulturi'« (ibid. 2).

Na področju oblikovanja kulturne politike EU so doslej »izdelali zgolj mehkejše oblike zakonskih instrumentov, kot so predlogi in priporočila, in mehkejše oblike moči [to je zmožnost vplivanja na preference drugih (Nye 2004 v Dewey)] v zunanjepolitičnih odnosih« (Dewey 2008, 101). Kot del javnih politik EU je kultura uradno v pristojnosti držav članic, na ravni celotne unije pa je njena tovrstna pristojnost malenkostna in omejena na 167. člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (2010a). Drugače povedano, »države članice prevzemajo avtoriteto za razvoj lastne kulturne politike, pri tem pa EU ne diktira harmonizacije kulturnih politik na državno in nacionalno raven« (Dewey 2008, 101). Vloga

EU kot večnacionalnega sistema na področju kulturne politike je, da daje priložnost državam članicam za spoznavanje in učenje kulturnih politik drugih držav članic.¹²

»Čeprav EU nima eksplicitne kulturne politike« (Dewey 2008, 99), gre na področju vpliva EU na kulturni sektor za izredno celosten in močno povezan odnos.¹³ Evropska Komisija deluje na področju kulture z vidika »spodbujati cilj in podpirati sodelovanje v Evropi, pri čemer je poudarjena skupna evropska kulturna dediščina, kar naj bi obenem krepilo zavest o evropskem državljanstvu.« (program Kultura 2007-2014, 6). Pri tem sodeluje na dva načina:

- s finančno podporo predvsem prek *programa Kultura* (prvi je bil izdelan za obdobje 2000–2006, sedaj izvajani program pa velja za obdobje 2007–2013)
- in prek ustreznih politik, predvsem kulturne politike.

Patricia Dewey ugotavlja, da je »z *Evropsko agendo za kulturo v času globalizacije* Komisija storila prvi korak k skupni strategiji za kulturo v EU« (Dewey 2008, 99). V agendi si je Komisija zadala novo nalogo EU na področju kulture, da bo »podpirala in dopolnjevala« kulturne programe držav članice, ter »gradila na predhodnih dosežkih in okrepila dejavnosti«, ki že potekajo na ravni nacionalnega in mednacionalnega sodelovanja držav članic.¹⁴

4.2 Kulturna politika Slovenije

Demokratizacija kulture v Sloveniji sega v devetdeseta leta 20. stoletja. V tranzicijskem obdobju v devetdesetih letih prejšnjega stoletja smo začeli oblikovati kulturno politiko samostojne države Slovenije.¹⁵ Sprejeti Zakon o uresničevanju javnega interesa v kulturi (2002) je definiral glavna izhodišča slovenske kulturne politike, medtem ko je s sprejetjem Nacionalnega programa za kulturo 2004–2007 slovenska javnost dobila zametke prioritet in strategij kulturne politike, vendar »do strukturnih sprememb ni prišlo« (Čopič 2009, 19). Kot poudarja Emil Hrvat in v Beli knjigi (Semenič 2001), »država in lokalne skupnosti kulturno

---

¹² Temu povezovanju in medsebojnemu razumevanju kulturnih politik držav članic je namenjena naslednja spletna stran: <http://www.culturalpolicies.net/web/index.php> (10. maj 2011).

¹³ Na tem mestu ni prostora, niti ni bil naš cilj, da bi problematizirali ravnanja EU na področju kulturne politike, in obravnavali vpliv oziroma posledice, ki ga imajo druge EU politike na kulturni sektor, zato predlagamo, da več o tej temi na spletnem naslovu <http://eipcp.net/> (10. maj 2011). V slovenskem prostoru je več o tem pisala Ksenija H. Vidmar (2007) v raziskovalnem projektu z naslovom *Evropska kulturna politika kot instrument družbene kohezivnosti*.

¹⁴ V obravnavanem dokumentu si je Komisija zastavila tri medsebojno povezane cilje, ki naj bi bili vodilo prizadevanj EU v prihodnosti: pospeševanje kulturne različnosti in medkulturnega dialoga; pospeševanje kulture kot katalizatorja ustvarjalnosti v okviru lizbonske strategije za rast in delovna mesta; in pospeševanje kulture kot bistvenega sestavnega dela mednarodnih odnosov EU.

¹⁵ Delovanje kulturne politike pred sprejetjem NPK (2004), se pravi v času odsotnosti formalnega kulturnopolitičnega dokumenta, je bilo »razvidno le iz politike ministrstva pri delitvi vsakoletnega proračunskega denarja za kulturo« (Čopič in Tomc 1997, 91).

politiko še vedno razumejo kot transfer finančnih, infrastrukturnih in kadrovskih sredstev v javne ustanove, ki opravljajo reprezentativno funkcijo,« zaradi česar kulturna produkcija neinstitucionalne kulture trpi na obrobju in nima primerljivega financiranja.

Z oblikovanjem drugega Nacionalnega programa za kulturo 2008–2011 (NPK) je bila v prvem delu zapisana temeljnost oziroma vloga slovenske kulture za slovenski narod ter tako definirana tudi načela in smernice kulturne politike, v drugem delu pa opredeljena področja kulture v javnem interesu, njene prioritete in cilji z ukrepi in kazalniki. Ta program za področje delovanja neinstitucionalne kulture in nevladnih organizacij po 'načelu kulturnega pluralizma' določa, »da kulturna politika ne bo samo nepristranska, ampak bo dajala možnosti za dejavnosti tudi nevladnim skupinam oziroma zunaj institucionalnim oblikam ustvarjanja kulturnih dobrin« (2008, 7), s čimer pa ne uvaja systemskega ukrepa za ureditev položaja neinstitucionalnega sektorja kulture. Celoten program je bil deležen različnih kritik že med snovanjem in v javnih obravnavah. Predvsem so mu očitali, da je ohlapen, nekonsistenten ter obremenjen z dualističnim razlikovanjem institucionalne kulture od neinstitucionalne, kar ustvarja nepotrebno konfliktnost obeh polov ustvarjanja kulture, namesto da bi ju združeval in povezoval. Očitali so mu tudi deklariranost heterogenih ciljev, ki si pogostokrat nasprotujejo in se medsebojno celo izključujejo. Ne nazadnje so kritizirali tudi cilje, kazalce in ukrepe, češ da so poenostavljeni, da NPK nespecifično in nejasno opredeljuje izvedbene procese in tudi izpeljavo ciljev. Zato dokument deluje zgolj na opisni in načelni ravni, ki ohranja kulturni sektor bolj ali manj v stanju *statusa quo*.

Eda Čufer pravi o »problemu slovenske kulturne politike«, ki še vedno ostaja, »da kulturna politika slovenske države ni reformirala lastnega vertikalnega sistema, to je splošnih ideoloških parametrov in pravil igre od zgoraj, ki bi določali kriterije vrednotenja partikularnosti in s tem omogočali uveljavljanje novih kulturnih dinamik v horizontalnih sistemih od spodaj« (2006, 33-34). NPK za obdobje 2008–2011 vsebuje tudi smernice kulturne politike, med katerimi najdemo priznanje, da je za boljše produkcijske razmere v kulturi in umetnosti, potrebna »reforma javnega sektorja« (2008, 17), ki pa se do sedaj še ni zgodila. Tudi ko bo prišlo do dejanske reforme javnega sektorja, bo to zgolj začetna točka za izvedbo celovite reforme kulturnega sektorja. Poleg nujne modernizacije javnega sektorja se na področju kulture pojavljajo polja, ki terjajo svojo systemsko ureditev od osamosvojitve države dalje. Od reforme javnega sektorja je soodvisna tudi neinstitucionalna kulturna produkcija.

Katja Praznik (2010) kot primer soodvisnosti navaja:

Na ravni javnega sektorja v kulturi imamo opraviti z visoko reguliranim sistemom pravic, plač in javnih financ, ki ga obvladujejo že pridobljene pravice, sindikati, ter vplivne elite oziroma njihovi interesi. Kulturne institucije zato danes tare problem, da so v ospredju predvsem plače zaposlenih javnih uslužbencev, medtem ko preostali pogoji nazadujejo. Neinstitucionalni sektor pa se sooča z obratno situacijo, plač zaposlenih pravzaprav skoraj ne obstajajo, obstaja pa zelo pestra in številna produkcija in programi, ki jih izvajajo na račun samoeksploatacije in pristajajo na prekarno delo.

Se pravi, da vzporedno z institucionalnim sektorjem¹⁶ deluje tudi neinstitucionalni sektor, ki zastopa "živo kulturo in umetnost". Do njihove izenačitve oziroma enakovrednega statusa¹⁷ je prišlo na deklarativni ravni v Zakonu za uresničevanje javnega interesa v kulturi (ZUJIK), ki pa se dejansko v praksi ni zgodila, zato vzdrževanje neinstitucionalnega sektorja še vedno ostaja v podrejenem položaju. Doslej so na ravni primerljivega financiranja storjenega bolj malo, in še to zgolj s programskimi in projektnimi razpisi za zagotavljanje javnih kulturnih dobrin, ki pa ne omogočajo kritja stalnih neprogramskih (materialnih) stroškov niti razvijanja dolgoročnih vizij in poslanstva organizacij niti ohranjati kontinuiteto delovanja. Posledično se tudi znižuje raven profesionalnosti delovanja teh organizacij. Srčika tega problema v praksi je, da se »neinstitucionalna kultura ne more prebiti do enakopravnega položaja v sistemu kulture (in dostopa do javnih sredstev), ker proračunska sredstva v veliki meri potroši javni sektor v kulturi, in sicer za delovanje nacionalnih kulturnih institucij« (Praznik 2010). Od leta 1994 s prvim zakonom Zakona za uresničevanje javnega interesa na področju kulture (ZUJIPK) (ter leta 1995 tudi z Zakonom o zavodih) obstaja tudi možnost, da bi nevladnim organizacijam podelili status delovanja v javnem interesu. Toda, kot ugotavljajo Hazabent (in drugi 2011, 4), jim je »podeljeni status prinesel zgolj nekaj dodatnih točk pri vrednotenju projektov, kar pa ni bilo dovolj za sprožitev strukturnega premika.«

Na kratko smo predstavili slovensko kulturno politiko v povezavi z delovanjem neinstitucionalne kulture, ki je zgolj del celotnega spektra področij, ki jih oblikuje kulturna politika. Za izpostavljeno področje neinstitucionalne kulture v domeni nevladnih organizacij v

---

¹⁶ Država in občine so »iz prejšnjih obdobj podedovale velike nacionalne institucije za gledališko, plesno, operno in glasbeno produkcijo, ki ima večinoma zakonsko zagotovljeno redno financiranje. Te institucije sestavljajo paket kulturne ponudbe, ki naj bi bil v širšem kontekstu znak evropeiziranosti, v umetniškem smislu pa predstavljajo kanonske in akademske umetnostne prakse« (Breznik 2007).

¹⁷ Določbe ZUJIK se med drugim nanašajo tudi na pravico nevladnega sektorja, da ima načelno enake pogoje za delovanje, kar naj bi zagotavljala zakonska pravica do enakopravnega statusa do javnih sredstev.

kulturi in umetnosti smo pokazali, da niso doživele večjih sistemskih sprememb. Slednje se niti niso mogle zgoditi, saj nevladne organizacije niso dobile priložnosti (glejte Prilogo A), da bi vplivale na sistemske spremembe svojega položaja v kulturi in na kulturno politiko v splošnem.

V nadaljevanju si bomo podrobneje ogledali, kako sta zakonsko določena vključevanje in sodelovanje civilne družbe v sooblikovanje kulturne politike. To je pomembno za razumevanje temeljne problematike diplomskega dela, ki se nanaša na opredelitev izvajanja strukturiranega dialoga med krovno organizacijo nevladnih organizacij (Asociacijo) in državnimi organi (Ministrstvo za kulturo – MzK). Drugi člen ZUJIK določa naslednje:

Nosilci javnega interesa so pristojni organi (Državni zbor Republike Slovenije, Vlada Republike Slovenije, ministrstva, organi lokalnih oblasti) in osebe javnega prava (javni skladi, javne agencije), na katere je z javnim pooblastilom preneseno izvajanje posameznih nalog. Nosilci javnega interesa izvajajo svoje naloge v sodelovanju s civilno družbo, ki jo predstavljajo Nacionalni svet za kulturo in Sveti lokalnih skupnosti, Kulturniška zbornica Slovenije in strokovne komisije ministra oziroma pristojnega organa lokalnih skupnosti.

Breznikova (2004, 61) kritično problematizira institut civilne družbe, ki je:

definirana kot 'neodvisno telo', a le na papirju, saj člane omenjenih ustanov imenuje bodisi vlada, bodisi državni zbor bodisi minister sam. 'Civilna družba', kakor jo prikazuje zakon v navideznem antagonizmu z državnimi institucijami, ki naj bi jih 'civilne družba' nadzorovala, jim pomagala z nasveti ali dajala delo in predloge za člane svetov javnih kulturnih zavodov. Izjema med institucijami 'civilne družbe' je Kulturniška zbornica kot organizacija stanovskih kulturnih društev, ki jo s cehovsko strukturo (po vzoru Gospodarske ali Obrtne zbornice) država zlahka izrablja.

NPK je med izvedbene cilje za zastavljeno obdobje med drugim tudi uvrstil »spodbujanje partnerstva med izvajalci kulturnih dejavnosti, gospodarstvom, šolstvom, visokim šolstvom in civilno družbo« (2008, 5). Dokument participacije *civilne družbe* posebej ne omenja v smislu načela ali ukrepa ali kako drugače, niti *dialoga* med ustvarjalci na področju kulture in državnimi organi glede na evropsko idejo medkulturnega dialoga, ki pa ni namenjen sooblikovanju javnih politik.

V *Analizi stanja na področju kulture za obdobje 2002-2009* (2011, 475-476), ki jo je izdalo MzK, obravnava tudi dialog z nevladnimi organizacijami (NVO), ki ga bomo podrobneje obravnavali v drugem delu diplomske naloge. MzK je novembra 2009 ustanovilo Delovno skupino za sistemsko urejanje položaja NVO v umetnosti in kulturi. Ministrstvo je v tej analizi zapisalo, da »skupina poskuša iskati rešitve za sistemsko urejanje področja, za ministrstvo pa je sogovornica, ki povzema pobude s področij celovitejše, hkrati pa pomeni tudi subjekt, prek katerega ministrstvo učinkoviteje informira celotno področje umetnosti« (2011, 475). Barbara Koželj-Podlogar v tej analizi poroča, je bila »v dialogu ministrstva z nevladnimi organizacijami izvedena večina sklepov, ki so jih omogočili veljavna zakonodaja, finančne možnosti in dokaj kratek čas delovanja. Nekatere pobude je ministrstvo lahko uresničilo, za druge pa podalo ustrezne odgovore in utemeljitve.«

Iz te analize je razvidno, da MzK nima uradnega stališča do natančnega definiranja dialoga z NVO, kot je to storila Asociacija z opredelitvijo strukturiranega dialoga v omenjeni Delovni skupini. Lahko le domnevamo, kakšne so posledice, če ni jasne definicije in zakonske podpore, oziroma kaj ta dialog pomeni, kako se izvaja in uresničuje ter čemu je zavezan, saj lahko država oziroma državni organi dialog kadarkoli prekinejo in prenehajo sodelovati s sogovorniki ali civilno družbo, organizirano v predstavniško organizacijo za dosego sooblikovanja kulturne politike.

5 Vzpostavitev metode strukturiranega dialoga – javnopolitično orodje za sooblikovanje kulturne politike

Strukturirani dialog je metoda, ki jo je zasnovala Evropska unija in vpeljala kot politično orodje za povezovanje civilne družbe v okviru evropskih platform v dialog z evropskimi institucijami. V naslednjem poglavju si bomo podrobneje ogledali, kako civilnodružbene in nevladne organizacije prepoznava EU kot partnerice pri sooblikovanju javnih politik. Za vzpostavitev strukturiranega dialoga v EU bomo analizirali njene relevantne kulturnopolitične dokumente v luči namena, uporabe, izvajanja in rezultatov tega dialoga.

5.1 Pregled obstoječih pravnih in institucionalnih podlag za podporo vključevanja nevladnih organizacij v oblikovanje javnih politik Evropske unije

Evropska Unija je do sedaj v različnih dokumentih postavila temelje za oblikovanje tesnejšega enakovrednega partnerstva med nevladnimi organizacijami, državami članicami in evropskimi institucijami. Leta 2000 je Evropska Komisija izdala diskusijski dokument *Komisija in nevladne organizacije: oblikovanje tesnejšega partnerstva* (2000), kjer je

zapisano, da je treba nevladne organizacije kot enakovredne partnerice dejavno vključiti v vse postopke in diskusije, ki se nanašajo nanjo, ter spodbujati vzpostavitev razmerja med državo in nevladnimi sektorjem s ciljem medsebojnega sodelovanja.

Temeljni mejnik je bila *Bela Knjiga o upravljanju evropskih institucij* (2001), ki določa pomembno vlogo organizaciji civilne družbe pri utrditvi in izgradnji participatorne demokracije. Za priprave, oblikovanje in sprejetje politik EU ta dokument predlaga težnje k večji odprtosti, dostopnosti in razumljivosti v procesih evropskih javnih politik. Poleg tega uvaja termin *civilni dialog*, ki se naslanja na že uveljavljeni pojem *socialni dialog*.

Leta 2002 sta Evropski svet in Evropska komisija podala dva pomembna dokumenta. Komisija je s sprejetjem načinov komunikacije (*Towards a reinforced culture of consultation and dialogue* 2002) pozornost usmerila v bolj transparentno posvetovanje in vključevanje interesnih skupin (torej organizacij civilne družbe). Dokumentu vsebuje usmeritve in priporočila za sodelovanje s temi skupinami ter minimalne standarde (kot so jasno opredeljene vsebin posvetovanja, ciljne skupine, časovni okvir ipd.) za določitev mehanizmov tega sodelovanja. Evropski svet je oblikoval *Temeljne principe za delovanje nevladnih organizacij* (2002), s katerimi je mogoče prepoznati odgovoren in kakovosten prispevek nevladnih organizacij k oblikovanju politik, ki izboljšuje kakovost in izvajanje odločitev vladnih organov. Svet določa, da je treba nevladne organizacije spodbujati k sodelovanju v formalnih in neformalnih mehanizmih dialoga in posvetovanj, zlasti z namenom iskanja najboljših rešitev za potrebe družbe. Sočasno pa Svet prepoznava, da morajo biti nevladne organizacije vključene tudi v pripravo zakonodaje in podzakonskih predpisov, ki vplivajo na njihov status, financiranje ali področja, na katerih delujejo.

Pomemben mejnik pri vključevanju civilne družbe in nevladnih organizacij je prav na področju kulturne politike EU storila Evropska komisija s sprejetjem *Evropske agende za kulturo v svetu globalizacije* (2007). V njej je postavila temelje za sodelovanje evropskih institucij, držav članic in civilne družbe na področju kulturne politike na evropski ravni. V agendi je Komisija dodala spoštovanje načela subsidiarnosti ter omogočila različnim akterjem (državam članicam, strokovnim organizacijam, kulturnim ustanovam, nevladnim organizacijam, evropskim mrežam, fundacijam ipd.) tesno vključitev v dialog z institucijami EU in kot podpora razvoju novih politik in ukrepov EU, ter tudi za razvoj medsebojnega dialoga. Za doseg zastavljenih ciljev je Komisija razvila dve metodi dela, s katerima naj bi »utrdila nova partnerstva med vsemi akterji« na področju kulture. Za nadaljnji razvoj dialoga

s kulturnim sektorjem je Komisija opredelila metodo strukturiranega dialoga z njim, kar naj bi zagotovilo okvir za redno izmenjavo pogledov in najboljših praks ter prispevalo k oblikovanju, spremljanju in vrednotenju politike. Kot drugo je Komisija predlagala odprto metodo usklajevanja (OMU), ki naj bi postala mehanizem za doseg cilja, ki se nanaša na spodbuditev sodelovanja na področju kulture v EU.

5.2 Vzpostavitev strukturiranega dialoga

V že omenjenem dokumentu *Komisija in NVO: Oblikovanje tesnejšega partnerstva* (2000) je Komisija zapisala, da »morata biti dialog in posvetovanje med nevladnimi organizacijami (NVO) in njo prepoznan okvir za demokratično oblikovanje odločitev v evropskih institucijah« (2000, 7). Meni tudi, da dialog med Komisijo in NVO pomembno komplementarno dopolnjuje institucionalno oblikovanje javnih politik¹⁸. Dodatna vrednost tovrstnega posvetovanja je pravočasno oblikovanje posvetovanj z interesnimi skupinami na zgodnji stopnji (zlasti pred predlaganjem novih zakonskih ukrepov), kar zagotavlja izboljšanje oblikovanja javnih politik in njihovo učinkovitost. Do sedaj je Komisija na mnogih posameznih področjih razvila obsežen stik z nevladnimi organizacijami v okviru oblikovanja javnih politik. Ta stik vsebuje različne oblike sodelovanja od *ad hoc* srečanj in participacije predstavnikov NVO na strokovnih srečanjih do bolj formalizirane oblike sodelovanja, kot je redno srečevanje z evropskimi združenji nevladnih organizacij in mrežami, ter kot participacija NVO v posvetovalnih komisijah kot del formalnih posvetovalnih procesov. Ta dokument kot eno od metod omenja strukturirani dialog, ki ga uporabijo takrat, ko »gre za dobro utečeno prakso sistematičnih srečanj z nevladnimi organizacijami, na katerih obravnavajo politike, ki nimajo formalne strukture odbora ali kakega drugega organa, urejenega z pravilnikom« (Komisija in NVO: Oblikovanje tesnejšega partnerstva 2000, 8).

V okviru kulturne politike je Komisija s sprejetjem *Evropske agende za kulturo* (2007) utemeljila metodo strukturiranega dialoga med Komisijo in nevladnimi organizacijami ali različnimi platformami na ravni evropskih združenj, ki delujejo na področju kulture. Z implementacijo *Evropske agende za kulturo* so države članice in Komisija prepoznale pomen kontinuiranega in strukturiranega dialoga s civilno družbo. Prav tako so priznale vlogo številnih reprezentativnih mrež in platform na evropski ravni, kot je na primer *Culture Action*

---

¹⁸ Omeniti velja, da se strukturirani dialog uporablja tudi na področju mladinske politike v perspektivi sodelovanja mladih pri razvoju politik (za več glejte <http://www.mss.si/sl/strukturirani-dialog.html>) (3. maj 2011), ter prek sodelovanja med evropskimi institucijami in predstavniki evropskih regij in mest v okviru Odbora regij (za več glejte <http://www.cor.europa.eu/pages/CoRAtWorkTemplate.aspx?view=folder&id=aea77ef4-e4ad-4f6a-94ec-a4e15458fd54&sm=aea77ef4-e4ad-4f6a-94ec-a4e15458fd54>) (3. maj 2011).

Europe, ter njihovo možnost, da širši kulturni sektor povežejo z informiranjem in mobilizacijo.

Komisija v Evropski agendi za kulturo navaja, da je kulturnemu sektorju priznana posebnost njegovega razpršenega in različnega delovanja – zlasti zaradi njegove raznovrstnosti (kot so strokovne organizacije, kulturne ustanove z različnimi stopnjami neodvisnosti, nevladne organizacije, evropske in neevropske mreže, fundacije itd.). Poleg tega mu pripisujejo tudi pomanjkanje komunikacije med kulturnimi dejavnostmi in drugimi kulturnimi akterji ter izzive v zvezi z večjo strukturiranostjo sektorjev, zaradi česar je vpliv kulturnega sektorja na evropski ravni manjši. Hkrati so tudi razlogi, zaradi katerih Komisija spodbuja kulturni sektor, da nadaljuje samoorganizacijo ter postopno strukturiranje v reprezentativne organizacije, katere bodo nato lahko uresničevale sodelovanje z evropskimi institucijami v okviru strukturiranega dialoga. Takšnim oblikam sodelovanja daje Komisija prednost, da bi omogočila ugotavljanje zgradbe kulturnega sektorja za identifikacijo in boljše razumevanje celotne palete zainteresiranih strani (Evropska Agenda 2007, 12).

Komisija je še istega leta objavila prvi posebni razpis za prijavo interesa (*Call for expressions of interest – Culture sector Platforms*), katerega podlaga je že omenjena evropska agenda za kulturo. Nanj so se lahko prijavile platforme za strukturirani dialog. Cilj razpisa je bil dati priložnost organizacijam civilne družbe iz kulturnega sektorja, da izrazijo svoj interes z udeležbo v strukturiranem dialogu s Komisijo. V omenjenem razpisu so platforme določene kot kulturne organizacije (mreže, fundacije, profesionalne organizacije), ki delujejo transnacionalno oziroma v evropskem prostoru. Njihova prednostna naloga je kolektivno zastopati kulturne izvajalce ali druge organizacije. Obenem so platforme namenjene zgolj civilni družbi (kot so javne oblasti, tako nacionalne, regionalne, ki kot lokalne ne morejo biti vključene v platforme).

V omenjenem razpisu (2008, 2) je namen strukturiranega dialoga naslednji:

- dopolnjevati obstoječe posvetovalne prakse (kot so spletni forumi, javni posveti itd.) ali določen dialog v sektorju, ki je izpeljan na specifično politiko Komisije;
- spodbuditi različne dele kulturnega sektorja, da se začnejo povezovati med seboj s ciljem boljšega strukturiranja in organizacije na ravni EU;
- pomagati kulturnemu sektorju pri oblikovanju predlogov ali prispevati k razvoju politične agende za kulturo v Evropi;

- pripraviti priložnosti za te predloge, da bodo redno in urejeno predstavljeni Komisij in državam članicam v obliki Evropskega kulturnega foruma.

5.3 Metoda strukturiranega dialoga

Metoda strukturiranega dialoga s kulturnim sektorjem naj bi »zagotovila okvir za redno izmenjavanje pogledov in najboljših praks, ter prispevala k oblikovanju, spremljanju in vrednotenju kulturne politike« (*Evropska Agenda 2007*, 12). Strukturirani dialog naj bi bil urejena, formalna in sistematična oblika komuniciranja, ki temelji na dolgoročnosti, preglednosti in odprtosti brez prekinitev.

Mreža *Culture Action Europe* je uvidela pomemben aspekt, ki ga prinaša metoda strukturiranega dialoga v medsebojno sodelovanje, to pa je njegova nujnost, da poteka redno in kontinuirano ter vključuje različne strani in interesne skupine v posvetovalni proces razvijanja kulturnih politik. Hkrati meni, da je treba strukturiranemu dialogu omogočiti, da bo potekal transparentno, odprto in povezovalno med različnimi deležniki

Komisija je s *programom Kultura 2007–2014* zagotovila tudi finančna sredstva (in sicer podporo za stroške poslovanja z izvajanjem delovnega programa) organizacijam, ki so dejavne na področju kulturnega sektorja na evropski ravni. V tem sklopu so na ta sredstva upravičene tri kategorije organizacij, med katerimi so tudi platforme za strukturiran dialog (5 % razpoložljivega proračuna). Platforme so za pridobitev finančne podpore v obdobju 2008-2010 morale prednostno slediti temam, ki so potekale v obliki strukturiranega dialoga s Komisijo (2010c, 61). Njihove vsebine so:

- izboljšanje pogojev za mobilnost umetnikov in drugih strokovnjakov s področja kulture;
- zagotavljanje boljše dostopnosti kulture, zlasti s prizadevanjem za boljšo ozaveščenost o kulturni dediščini, ter s spodbujanjem kulturnega turizma, večjezikovnosti, z digitalizacijo, sinergijami z izobraževanjem (zlasti z umetnostno vzgojo) ter večjo mobilnostjo umetniških zbirk;
- razvoj podatkov, statistike in metodologij na kulturnem področju in izboljšanje njihove primerljivosti;
- čim učinkovitejši izkoristek potenciala kulturnih in ustvarjalnih panog, zlasti zmogljivosti malih in srednjih podjetij;

- promocija in uresničevanje Unescove konvencije pri zaščiti in spodbujanju raznolikosti kulturnega izražanja.

5.4 Strukturirani dialog med evropskimi institucijami in platformami evropskih združenj nevladnih organizacij

Poročilo Komisije o izvajanju evropske agende za kulturo do leta 2010 je obravnavalo napredek pri doseganju ciljev agende in prve izkušnje z metodo »strukturiranega dialoga s civilno družbo na področju kulture v okviru različnih platform za razpravo in izmenjavo« (2010b, 10–11). S prvimi izkušnjami je Komisija pokazala, da so se z »vzpostavitev agende izpričale možnosti sodelovanja pri kulturni politiki na evropski ravni.«

Do sedaj je strukturirani dialog med Komisijo in kulturo potekal v dveh glavnih strukturah: tematskih platformah evropskih združenj, ki so bile oblikovane na podlagi prednostnih ciljev evropske agende za kulturo (Mavrična platforma, Platforma za medkulturno Evropo, Platforma za dostop do kulture, Platforma za kulturne in ustvarjalne industrije), ter Evropskega kulturnega foruma. Vsaka platforma je razvila svoja prva priporočila za politike in jih predstavila širšemu sektorju na Evropskem kulturnem forumu leta 2009.

Ena glavnih koristi, o katerih so poročale platforme, je »globlji in obsežnejši dialog znotraj sektorja kulture« (2010b, 10-11). Kot je zapisano v poročilu Komisije, so »s strukturiranim dialogom povabili akterje v izjemno raznolikem sektorju kulture povabili, naj pomagajo pri iskanju skupnih točk.« S tem se je »obveščenenost o postopkih politike v sektorju izboljšala« in sočasno povečala »zavezanost sektorja politiki«. Glede na dosedanji potek dialoga je Komisija »predlagala rešitve za okrepitev učinkovitega sodelovanja«, da bi »bolj osredotočen dialog s civilno družbo s področja kulture prispeval k boljšemu usklajevanju skupnih prizadevanj za doseg prednostnih nalog politike.« Možnosti sodelovanja v prihodnosti vidi Komisija »v izmenjavi izkušenj med državami članicami na ravni prilagoditev politike v skladu z najboljšimi praksami,« ter »veči udeležbi civilne družbe s področja kulture v postopku oblikovanja politike«. Na tem mestu smo želeli relativizirati metodo strukturiranega dialoga pri udeležencih, platformah in drugih, ki v njem sodelujejo, a žal naše raziskovanje ni pokazalo, da je takšen sekundarni vir dosegljiv.

Komisija še meni, da se je »v nekaterih državah članicah uspešno razvil strukturirani dialog s civilno družbo s področja kulture. Svet za politiko sektorja kulture na Madžarskem povezuje predstavnike vlade, kulturne delavce, organe financiranja in sindikate. Pilotna platforma za

dialog v Romuniji je zrasla v samostojno službo na ministrstvu za kulturo in nacionalno dediščino, pristojno za udeležbo zainteresiranih strani« (2010b, 11).

6 Društvo Asociacija kot profesionalna mreža za zagovorništvo na področju delovanja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti

Doslej smo raziskali vzpostavitev strukturiranega dialoga v okviru EU in njenega sodelovanja s civilnodružbenimi organizacijami v kulturnem sektorju. To metodo dialoga bomo v nadaljevanju obravnavali na področju sodelovanja javne oblasti s civilno družbo v kulturnem sektorju, ki se je organizirala v društvo Asociacija. Deluje kot predstavniška nevladna organizacija za prepoznanje javnih interesov nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti, katerih namembnost je produkcija kulture in umetnosti v slovenskem kulturnem sektorju.

6.1 Predstavitev društva Asociacija in njeni osnovni cilji delovanja

Asociacija je društvo nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev na področju kulture in umetnosti, ki kot vsebinska mreža obstaja na neformalni ravni že od leta 1992. Takoj se je prioriteto zavzemala za izboljšanje pogojev nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti. Na spletni strani Asociacije so objavljeni konkretni rezultati delovanja pred formalno ustanovitvijo tega društva, delno izboljšani infrastrukturni pogoji dela (v Stari elektrarni in Kinu Šiška) in vzpostavitev triletnega programskega financiranja pri Ministrstvu za kulturo (MzK) Republike Slovenije. Danes je Asociacija profesionalno koordinirana in združuje 56 organizacij in 27 posameznic ter posameznikov. Konkretno je interesna organizacija, zasnovana na načelu demokratičnosti in solidarnosti. Skupni interes je izboljšanje delovnih pogojev in systemskega položaja samostojnih ustvarjalcev in nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti ter posameznikov, ki v njih delujejo. Njihov osnovni cilj je zagotavljanje enakopravnih pogojev za delovanje v primerjavi s tistimi v javnih zavodih ter splošno izboljšanje produkcijskih pogojev v kulturi in umetnosti v državi in družbi. Zavzemajo se tudi za posodobljeno kulturno politiko, ki bo spodbujala kulturno in umetniško raznolikost ter ustvarjala pogoje za enakopraven dostop do najrazličnejših vsebin. Asociacija notranje deluje kot forum izmenjave mnenj, ki ga upravni odbor spodbuja, koordinira in artikulira, navzven pa je usmerjena v naslavljanje javnosti, pogajanja in lobiranja pri političnih odločevalcih na državni in lokalni ravni. Vidna je z akcijami, namenjenimi strokovni in širši javnosti (oziroma civilni družbi), povezuje se z organizacijami s podobnimi interesnimi usmeritvami (lokalno in mednarodno) ter stremi k internacionalizaciji (za pridobivanje sredstev iz naslova EU).

S profesionalizacijo in pridobljenimi finančnimi sredstvi iz razpisa¹⁹ je Asociacija leta 2009 začela delovati na treh ravneh, ki so: *izobraževanje, mreženje in zagovorništvo*. Njeni člani razumejo *izobraževanje* kot pomembno orodje zagovorništva, saj je tisti del, s katerim po eni strani posredujejo podatke, ki jih pridobijo iz analiz stanja nevladnih organizacij v kulturi, po drugi strani pa posredujejo veščine, ki jih zainteresirani lahko pridobijo z usposabljanjem ali na delavnicah. Za ta namen so organizirali okrogle mize, javne posvete in delavnice.

Mreženje je dejavnost, ki je namenjena odkrivanju težav lokalnih nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti, zlasti tistih, ki pestijo kulturne producente v odnosu z mestnimi oblastmi in Ministrstvom za kulturo. Do projekta mreženja je prišlo iz dveh razlogov, ker je Asociacija poskušala delovati do leta 2009 *zgoj* v Ljubljani v dialogu z Ministrstvom za kulturo in Mestno občino Ljubljana (MOL). Pridobitev sredstev iz Evropskega socialnega sklada leta 2009 je omogočila profesionalizacijo in s tem aktivno razširitev mreže po Sloveniji ter sodelovanje z lokalnimi nevladnimi organizacijami pri izboljšanju njihovih sistemskih pogojev na nacionalni ravni.²⁰ Rezultate dejavnosti mreženja je izpričal projekt *Mreženje in krepitev kapacitet NVO v kulturi* (v nadaljevanju projekt *Mreženje*):

Bistveni problem slovenske kulturne politike in umetniške produkcije je predvsem ta, da je centralizirana in da deluje na dveh ravneh (nacionalno v okviru države in lokalno v občinah). Velika večina nevladnih organizacij, ki se ukvarja z umetniško produkcijo, se nahaja v Ljubljani, ki je tudi center, medtem ko jih je zunaj centra manj, ker imajo zato še toliko težje produkcijske pogoje za profesionalno delovanje. Njihova raven profesionalizacije je tudi toliko nižja, kolikor manj sredstev pridobivajo, saj zaradi tega ne morejo načrtovati dolgoročno. Ministrstvo za kulturo je glavni financer umetniške produkcijske nevladnih organizacij v kulturi, katerih umetniško produkcijo delno financirajo tudi občine, medtem ko so sredstva za sofinanciranje njihovih javnih programov in projektov razen v Ljubljani zanemarljiva. Predstavitev Asociacije se udeleži

---

¹⁹ Javni razpis za sofinanciranje projektov vsebinskih mrež NVO na nacionalni ravni za leti 2009 in 2010, sofinanciran s sredstvi Evropskega socialnega sklada. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/si/delovna_podrocja/nevladne_organizacije/za_nevladne_organizacije/sofinanciranje_nvo_javni_razpisi/razpisi_iz_strukturnih_skladov/#c17264 (10. Maj 2011).

²⁰ Poleg tega Asociacija kot vsebinska mreža na področju kulture od 14. 1. 2010 v okviru dejavnosti mreženja vodi tehnično-organizacijsko koordinacijo Delovne skupine za področje kulture, ki deluje v okviru Koordinacije NVO (to je odprto koordinacijsko telo več slovenskih nevladnih mrež in organizacij, namenjeno obravnavi vprašanj razvoja nevladnega sektorja). Skupina je nastala zaradi zavedanja, da je potrebno za izboljšanje položaja NVO v kulturi organizirati širšo platformo organizacij s področja kulture, ki bi koordinirano naslavljala odločevalce oblasti in področno ministrstvo s predlogi za izboljšanje položaja neinstitucionalne kulture in umetnosti. Namembnost skupine je identifikacija težav in problemov, s katerimi se soočajo NVO na področju kulture, in tudi načini njihovega razreševanja.

malo nevladnih organizacij, njihov odziv je sicer izkazal zanimanje, vendar niso videle priložnosti in koristi, ki bi jih pridobile s članstvom v Asociaciji. Asociacija se namreč trenutno prednostno ukvarja z MzK, ker ima položaj sistemskega urejanja kulture na nacionalni ravni, medtem ko je lokalna samouprava vsepovsod različna (hkrati z določeno avtonomijo), poleg tega vsaka občina razpolaga z lastnimi proračunskimi sredstvi in lastno strategijo podpiranja kulture. Se pravi, gre za dvonivojsko strukturo. Pokazalo se je, da bi za lokalne nevladne organizacije bile primernejše sogovornice mestne oblasti kot pa MzK. Zato bi se morale lokalne nevladne organizacije samoiniciativno organizirati, saj veliko bolje poznajo lastno specifično težavo pri umetniški produkciji, ki bi jo naslavljale na občine z dialogom. Asociacija lahko v tem primeru nudi znanje o orodjih in načinih zagovorništva, ki ga lahko posreduje lokalnim nevladnim organizacijam, da bi učinkovito naslavljale občinske odločevalce (Praznik, 2011).

V tem procesu je potrebna še tretja dejavnost, to je *zagovorništvo* kulture. Z njim želi Asociacija vplivati na politike oblasti in na politične odločevalce pri dolgoročnem oblikovanju predpisov in javnih razpisov za sofinanciranje kulturnih in umetniških programov, predvsem tistih, ki omogočajo življenjske in delovne pogoje številnim delujočim v nevladnih organizacijah in samozaposlenim v kulturi. Asociacija poskuša ta cilj doseči z vzpostavitvijo strukturiranega dialoga s predstavniki oblasti, in sicer v obliki formalnih delovnih skupin na nacionalni in lokalni ravni. Na področju zagovorništva so bile oblikovane tri: Projektna skupina za celostno rešitev statusa samozaposlenih na MzK, Delovna skupina za sistemsko urejanje položaja NVO v umetnosti in kulturi na MzK (glejte prilogo B) ter Projektna skupina za urejanje odnosov med MOL in NVO ter samostojnimi ustvarjalci na področju umetnosti in kulture.²¹

---

²¹ Kot piše Asociacija na svoji spletni strani, je Mestna občina Ljubljana (MOL) že 5. 3. 2007 ustanovila Projektno skupino za kulturno politiko MOL, ki je vezana na mandate župana Zorana Jankovića. Med nalogami je med drugim določena tudi "komunikacija in koordinacija z NVO na področju kulture in samostojnimi kulturnimi izvajalci. Vendar se komisija, ki naj bi sklicevala seje te projektne skupine, od ustanovitve ni več sestala. Glede na to, da formalizirana oblika za reševanje vprašanj kulturne politike MOL, ki zadeva tudi NVO v kulturi, že obstaja, je Asociacija predlagala, naj v tej obliki nadaljujejo dialog o odprtih vprašanjih in predlogih. Sestanek oživiljene projektne skupine je bil 20. 10. 2009. Od takrat, kot pravi Praznikova, »so imeli tri sestanke, v pri čemer je MOL oziroma predsednik skupine Jani Moderndorfer (podžupan) zadolžen za organizacijo sestankov, ki pa jih ne sklicuje kontinuirano.« Praznikova dodaja, da »dialog ne funkcionira v obliki urejene in kontinuirane komunikacije, zato bi verjetno morali ubrati drugačno pot, ki bi vzpostavila sodelovanje med MOL in NVO pri urejanju njihovih odnosov v kulturi.« (Praznik 2011).

7 Doseganje sprememb Asociacije v kulturnopolitičnem sistemu z vzpostavitvijo strukturiranega dialoga z Ministrstvom za kulturo RS

Asociacija je po vzoru sodelovanja platform nevladnih organizacij in evropskih institucij v strukturiranem dialogu, tudi sama prevzela to metodo. Cilj dialoga je »vplivati na politike oblasti ter s tem dolgoročno sooblikovati zakonske predpise in javne razpise za sofinanciranje kulturnih in umetniških programov, ki omogočajo življenjske in delovne pogoje številnih ljudi, ki delujejo v NVO, in samozaposlenih v kulturi« (Asociacija). Strukturirani dialog so v obdobju od leta 2009 do leta 2010 uporabljali v dveh formalnih delovnih skupinah na Ministrstvu za kulturo RS. Kot smo že zapisali, je šlo za Delovno skupino za sistemsko urejanje položaja nevladnih organizacij v umetnosti in kulturi, ki je imela (od 2009 do 2010) 13 srečanj; in za Projektno skupino za celostno rešitev statusa samozaposlenih, ki je imela (od 2009 do 2010) 9 srečanj. V nadaljevanju se bomo osredotočili zgolj na Delovno skupino za sistemsko urejanje položaja nevladnih organizacij v umetnosti in kulturi. Pri tem moramo omeniti, da bi bilo potrebno posebej analizirati dialog tudi v Projektni skupini za celostno rešitev statusa samozaposlenih ter sočasno problematizirati sodelovanje med Mestno občino Ljubljana in Asociacijo, med katerima dialog ne poteka redno in kontinuirano.

7.1 Oblikovanje in potek strukturiranega dialoga med Asociacijo in Ministrstvom za kulturo RS

Povod za ustanovitev Delovne skupine za sistemsko urejanje položaja NVO v umetnosti in kulturi (v nadaljevanju Delovna skupina) je bil protest Asociacije na javni razpis za izbor izvajalcev kulturnih programov na področju umetnosti za obdobje 2010-2013, ki ga je objavilo MzK. Na ministrstvo so naslovili protestno pismo, v katerem so podali argumentirana in kritična stališča do omenjenega razpisa. Temu protestu so sledili trije sestanki med predstavniki društva in ministrstva, na katerih je pogajalska skupina Asociacije (v sestavi Jurij Krpan, Katja Praznik, Tamara Bračič Vidmar in Dušan Dovč) kritično analizirala razpis, opozorila na njegove finančne in druge pravne posledice. Svoje pripombe so pripravili v sodelovanju s člani mreže Asociacija. Na teh sestankih se je pokazalo, da o položaju nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti obstaja še vrsta nerešenih vprašanj in problemov, kar je na načelni ravni prepoznalo tudi MzK. Rezultat protesta je bila na pobudo kulturne ministrice ustanovljena Delovna skupina za sistemsko urejanje položaja NVO v kulturi, ki naj bi ohranjala trajni dialog. V okviru te skupine delujeta tudi dva izvoljena predstavnika mreže Asociacija.

Konstituiranje Delovne skupine je potekalo na prvem sestanku, dne 18. novembra 2009. Procedura izbire članov Delovne skupine je temeljila na diskrecijski pravici ministrice za kulturo o imenovanju članov²² delovne skupine. Naloga Delovne skupine je trajni dialog med Ministrstvom za kulturo RS in predstavniki nevladnih organizacij o sistemskih vprašanih urejanja položaja v umetnosti in kulturi.²³ Mandat Delovne skupine je vezan na mandat ministrice za kulturo Majde Širce. Za predsednika Delovne skupine je bil izbran Jurij Krpan, čigar naloge so bile sklicevanje in vodenje sestankov delovne skupine (Zapisnik 1. sestanka).

Temelj strukturiranega dialoga, ki je potekal v delovni skupini, je bil pregled obstoječih zakonov predvsem z vidika, kjer ga ne izvajajo (Zapisnik 3. sestanka). Navadno so pregled opravili predstavniki NVO, predstavniki MzK pa so vstopili v dialog z odzivom, katere spremembe so možne, ali podali utemeljitve, zakaj predlagane spremembe niso sprejemljive. Na prvih petih sestankih so določili tudi metodologijo dela, kar pomeni določitev tem za obravnavo, ki so jih podali predstavniki NVO, ter vrstnega reda in načina, kako bodo teme obravnavane. Iz praktičnega vidika je so določili, da je treba pred sklicanimi sestanki vnaprej izmenjati pripravljeno gradivo med člani delovne skupine, kar naj bi zagotovilo hitro in učinkovito delovanje delovne skupine. Tak način omogoča, da na sestanku izrabijo čas predvsem za formulacijo sklepov, ki so nato sprejeti med člani konsenzualno.

Kot smo ugotovili iz kronologije delovanja Asociacije (glejte Prilogo A) po poteku projekta *Mreženje*, Asociacija ni več prejela finančne podpore za sodelovanje v dialogu z MzK v okviru Delovne skupine. Pokazalo se je, kako zelo pomembno je, da obstajajo instrumenti, s katerimi se krovne organizacije, ki delujejo na področju dialoga z javnimi oblastmi za oblikovanje javnih politik, lahko tudi financirajo. Čeprav za enkrat ne obstaja institucionalna podpora za finančno ovrednotenje prispevkov NVO in kritje preostalih (materialnih) stroškov, pa je MzK, ki želi ohraniti njuno sodelovanje v Delovni skupini, prispevalo Asociaciji finančno podporo iz interventnih sredstev MzK do konca leta 2011.

---

²² Imenovani člani: Jurij Krpan, Katja Praznik (predstavnika Društva Asociacija), Borut Pelko (predstavnika Mladinske mreže MaMa), Jadranka Ljubičič oziroma Joško Pajer (predstavnika Odprte zbornice), Andrej Srakar (predstavnika Zavoda za kiparstvo), Tomaž Habe (predstavnika Društva slovenskih skladateljev), sekretarki direktorata za umetnost MK Judita Krivec Dragan in Mojca Jan Zoran, direktorica direktorata za umetnost MK Barbara Koželj Podlogar, državni sekretar MzK dr. Stojan Pelko, Urška Bitner Pipan (predstavnica Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti).

²³ Državni sekretar Pelko je dodatno poudaril, da gre za skupino s trajnim dialogom dveh skupin, pri čemer ima ena nalogo, da predloge artikulira in vključi v sistem, medtem ko druga prihaja s svojimi interesi. To je skupina, ki izraža posamezne interese in željo doseči konsenzualne sklepe. Praznikova je poudarila, da razume to skupino kot participacijo civilne družbe pri oblikovanju kulturne politike (Zapisnik 5. sestanka).

7.3 Ovrednotenje strukturiranega dialoga

Za učinkovito vzpostavitev strukturiranega dialoga se je izkazalo, da »morajo biti nosilci oblasti dovolj odprti in pokazati interes za smiselnost tovrstnega dialoga« (Praznik 2011). Trenutna politična struktura MzK je »ta dialog podprla, kar pomeni, da se je izkazala za dovolj odprto in demokratično. Birokratska struktura svetovalcev na direktoratu za umetnost MzK, ki ne glede na menjavo oblasti deluje neprekinjeno, ni bila naklonjena temu procesu, saj je ustanovitev skupine razumela kot izvajanje pritiska na njihovo strokovno delo« (ibid.). Na primeru Delovne skupine so prav prvi sestanki pokazali, da je pri svetovalcih MzK obstajala velika pregrada v razumevanju, zakaj je skupina sploh bila ustanovljena in čemu je njeno delo namenjeno. Praznikova ugotavlja, da se na prvih sestankih »medsebojno niso jasno razumeli, ker pojem nevladne organizacije v kulturi nikoli ni bil jasno opredeljen in definiran, zato ni bilo povsem razumljivo, kdo vanje spada v kulturi, ki jih Asociacija kot krovna organizacija predstavlja«²⁴ (ibid.). Med potekom dialoga v Delovni skupini so se začeli zavedati, da Asociacija predstavlja artikulirano zainteresirano javnost, ki jo je odločevalska struktura MzK prepoznala kot pomembno sogovornico.

Pozitivni učinek dialoga je torej nastopil pozneje, in sicer kot prepoznanje na MzK, ki je v Asociaciji uvidelo zainteresirano strokovno javnost in »relevantne sogovornike, s katerimi bi si lahko skupaj prizadevali za urejanje določenega področja« (ibid.). Praktično se je to med drugim pokazalo pri trenutnem oblikovanju Nacionalnega programa za kulturo 2012–2015, ko je MzK zbiralo predloge in je naslovilo na Asociacijo vprašanja o njih.

Praznikova je kritično ovrednotila vzpostavitev Delovne skupine in strukturiranega dialoga »kot primer dobre prakse, s katerim lahko nosilci oblasti vzpostavijo stik s sogovornikom iz določene javnosti ter tako pridobijo vpogled in neposredne informacije s področja delovanja NVO« (ibid.). Praznikova problematizira stanje, da »nosilci oblasti zelo dobro poznajo delovanje javnega sektorja in javnih institucij, medtem ko v delo NVO večinoma nimajo dobrega vpogleda. Posledično zaradi nepoznavanja in pomanjkanja stika z NVO pogosto gojijo in oblikujejo pavšalna ali celo negativna mnenja o NVO« (ibid.). Dodati je treba, da strukturirani dialog kot primer dobre prakse pomeni na eni strani, da nosilci oblasti pristajajo

---

²⁴ »Nevladna organizacija (NVO) je zelo širok pojem. Na eni strani zajema poklicne in neodvisne producente umetnosti, ki ustvarjajo živo kulturo in umetniško produkcijo, na drugi strani pa prostočasne organizacije, ki imajo funkcijo približevanja umetniških in kulturnih praks širšemu prebivalstvu ali pa vlogo zadovoljevanja in organiziranja ustvarjalnih potencialov na neprofesionalni ravni. Med dialogom v skupini se je pokazalo, da je reforma javnega sektorja priložnost, kjer se lahko v kulturni sistem integrira tudi tisti del umetniške in kulturne produkcije, ki ga opravljajo zlasti NVO za poklicne in neodvisne producente umetnosti« (Praznik 2011).

na stik prek dialoga z določeno javnostjo, po drugi strani pa mora ta javnost (v našem primeru Asociacija) prevzeti nase odgovornost, da »bo oblikovala strokovno podkrepljene argumente in podala artikulirane predloge za spremembe, ki jih zahteva« (ibid.). Tako nosilci oblasti prepoznajo, da obstajata poslanstvo in vizija, kako začeti problematično stanje produkcije neinstitucionalne kulture postopoma urejati na sistemski ravni.

Iz tega razloga je nastala potreba, naj Asociacije v svoje dejavnosti vključijo tudi strokovno podporo, ki je namenjena pridobivanju določenih analiz podatkov in javnih politik.²⁵ Enako kot ima ministrstvo strokovne službe, ki opravljajo delo strokovnih analiz, tudi civilna družba potrebuje posebno telo, ki bi generiralo strokovne podlage, zato da bi lahko postala enakovredna sogovornica. Kot ugotavlja Praznikova, »potrebujejo umetniki oziroma okolje NVO strokovno podporo v obliki strokovnega telesa, saj se je marsikdaj med interno komunikacijo članov Asociacije pokazalo, da ne razumejo sistema in zakonov, ki jim regulirajo življenje« (ibid.).

MzK jemlje Asociacijo zelo parcialno v smislu, da ne predstavlja celotne civilne družbe. O tem Praznikova meni, da »civilna družba ne more biti en glas enega reprezentativnega telesa, ampak je vedno seštevek več različnih skupin. Asociacija je ena skupina zainteresirane in artikulirane javnosti, ki družbi nudi določene javne programe, dostopne vsem državljanom. Deluje kot paralelna in dopolnilna struktura servisom javnih institucij v kulturi (Nacionalni svet za kulturo in Kulturniška zbornica) ter tako zagotavlja raznolikosti« (ibid.). Po drugi strani pa Praznikova ugotavlja, da se mora »civilna družba šele ozavestiti in odločiti, da bo postala pomemben element pri sooblikovanju javnih politik. Državljan bi se morali prepoznati kot politični subjekti, ki imajo ne le pravico, temveč tudi odgovornost, da soodločajo pri tem, kako kreira država življenje državljanov« (Praznik 2011).

Praksa je potrdila, da so za delovanje skupine ključni zapisniki sestankov in da na vsakem sestanku sprejmejo sklepe (glejte Prilogo B). Šele ti dve orodji omogočita, da dialog ni samemu sebi v namen, in so obravnavane teme po podanih sklepih tudi uresničene. Zapisniki in njihova javna objava tudi zagotovita, da se vsi člani skupine do obravnavnih tem in predlogov izražajo artikulirano in argumentirano. Strukturirani dialog med drugim omogoča, da Asociacija lahko zahteva obravnavo svojih predlogov, ki pa mora poskrbeti tudi za

---

²⁵ Asociacija je opravila *Elaborat o delovanju, organiziranju in financiranju kulturne in umetnostne produkcije NVO v 2007-2009* z namenom pokazati realne podatke, s katerimi lahko predstavniki NVO v kulturi operirajo pri argumentiranju in podajanju predlogov izboljšav na sistemski ravni. Namreč, MzK zbira samo podatke o programih in organizacijah, ki jih samo finančno podpira, zato posledično nima celostne slike o NVO na področju kulture in umetnosti« (Praznik 2011).

učinkovit nadzor nad nadaljnjo realizacijo sklepov. To pomeni, da je potrebna kontrola izvajanja sklepov in v ta namen še poznavanje mehanizmov za preverjanje in pozivanje, naj MzK opravi svojo nalogo in realizira sklepe.

Praznikova poudarja, »čeprav je prišlo do pozitivnih sprememb, dialog za enkrat ni sprožil večjih sprememb pri preoblikovanju systemskega področja delovanja NVO v kulturi. Do večjih sprememb lahko pride sčasoma, če bosta delovna skupina in dialog potekala kontinuirano ter pri tem ne bosta vezana na mandat ministra«²⁶ (ibid.). Moramo še pojasniti, da področje te delovne skupine pomeni urejanje na systemski ravni, katero potegne za sabo tudi proces zakonskega urejanja področja, ki poteka procesualno in počasi.

Praznikova nadalje ugotavlja, da se je »instrument strukturiranega dialoga izkazal za uspešnega do te mere, da je MzK prepoznala pomen sodelovanja s predstavniki NVO oziroma z Asociacijo pri systemskem urejanju položaja NVO v kulturi in umetnosti.« Še vedno pa sta največji težavi togost in okostenelost delovanja MzK in njenih javnih uradnikov, ki ne kažejo razumevanja »za radikalnejše spremembe kulturnega sistema.« Drugi element, ki se izrazi, ko je strukturirani dialog že vzpostavljen, pa je, da sta »za spremembe enako pomembna politična volja²⁷ in drznost.« Ne nazadnje avtorica poudarja, da je strukturirani dialog »kompleksen politični inštrument, s katerim je mogoče so/urejati določeno področje, ki pa mora potekati kontinuirano, poleg tega naj obstajajo instituti, prek katerih je mogoče financirati potek dela Delovne skupine s strukturiranim dialogom« (Praznik, 2011).

---

²⁶ Praznikova (2011) opozarja, da bi bilo treba še v obdobju delovanja te skupine oblikovati zakonsko podporo za obstoj stalne delovne skupine za strukturirani dialog, s katero bi preprečili vezanost skupine zgolj na mandat ministra. Ugotavlja tudi, da so demokratični inštrumenti (med katere sodi strukturirani dialog) sami po sebi dobra oblika komuniciranja s civilno družbo. Njihova morebitna slaba stran teh pa je, da lahko z njimi politična oblast operira kot z vzvodom za politične oblube, čeprav dialog poteka, a ne daje rezultatov (ki so ključni).

²⁷ V Delovni skupini je politično voljo zastopal državni sekretar, ki je po mnenju Praznikove tudi »veliko prispeval k učinkovitemu delovanju delovne skupine« (Praznik 2011).

8 Sklep

Glavni poudarek kritične naravnosti Asociacije do MzK je, da nima konkretne strategije za neinstitucionalno kulturo. Korenine tega očitka segajo v začetek devetdesetih let, v čas osamosvojitve Slovenije in njenega vstopa v EU, ko je država reformirala in na novo regulirala vse sisteme razen kulturnega. Kultura je ostala zaradi načel subsidiarnosti v domeni nacionalne države. In kljub temu, da je bilo na tem področju danih že veliko iniciativ, nikoli ni prišlo do sprememb, ki bi sistemsko uredile položaj. Uvedli so le manjše spremembe za oblikovanje programskih in projektnih razpisov, ki pa so se za NVO dolgoročno izkazali kot problem, ker ne omogočajo njihovega stabilnega in dolgoročnega načrtovanja delovanja. Drugi problem je nastal zaradi premajhne višine javnih sredstev za financiranje NVO. Nezadostna so zato, ker je javni sektor v kulturi dominanten in odtegne približno 80 odstotkov proračuna (Praznik 2011).

Gornji navedek opozarja na (poenostavljen) izhodiščni problem položaja neinstitucionalnega produkcijskega sektorja v kulturi. Za izboljšanje njegovega položaja smo v pričujočem diplomskem delu obravnavali predstavniško nevladno organizacijo Asociacijo, katere cilj je med drugim tudi zagovorništvo neodvisnih umetniških in kulturnih producentov v slovenskem kulturnem sektorju. Kot pomembno metodo in mehanizem uresničevanja tega cilja smo izpostavili strukturirani dialog, katerega vzpostavitev in delovanje omogočata uresničevanje pobud, predlogov in stališč o konkretnih javnopolitičnih problemih. Opredelili smo ga kot kontinuirano in formalno urejeno obliko komunikacije med javnimi oblastmi in predstavniško organizacijo interesne javnosti (iz vrst civilne družbe) za področje sooblikovanja, spremljanja in vrednotenja kulturne politike.

V evropskem prostoru je strukturirani dialog oblikovala Evropska komisija, da bi se z njim razvilo sodelovanje z organizacijami civilne družbe, nevladnimi organizacijami, mrežami, tematskimi platformami evropskih združenj pri sooblikovanju javnih politik. Gre za premik (ki ga je udejanjil že civilni dialog), s katerim je EU prepoznala organizacije civilne družbe kot pomembnega sogovornika v procesih oblikovanja in sprejemanja evropskih politik. Posebnost evropske vzpostavitve dialoga pri povezovanju kulturnega sektorja je, da strukturirani dialog poteka med evropskimi združenji v obliki platform in Komisijo, pri čemer vsaka od platform pokriva (v Evropski agendi za kulturo) določeno področje prednostne teme evropske kulturne politike. Ključni kriterij, ki ga je vzpostavil strukturirani dialog je, da le-ta poteka kontinuirano in urejeno, pri čemer imajo v dialogu sodelujoče platforme z razpisom in

programom Kultura 2007–2013 omogočeno financiranje svojega programa, ki prednostno sledi temam. Politično orodje strukturiranega dialoga je tako postalo še eno v vrsti političnih orodij, ki naj bi omogočal zagotoviti rešitve in izboljšati področja evropskih politik.

V slovenskem prostoru je politično orodje strukturiranega dialoga le delno prisoten v kulturnem sektorju. Uporabilo ga je društvo Asociacija (kot krovna organizacija nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev v kulturi in umetnosti) za namen ureditve systemskega položaja nevladnih organizacij in samozaposlenih v kulturi. Kot smo že omenili, poteka njegovo tovrstno namensko delovanje že od neformalnega udejstvovanja od leta 1992 naprej, formalno pa od leta 2003 dalje. V tem času se je obračalo na MzK in MOL, kjer je izražalo svoje interese in dajalo predloge za ureditev položaja nevladnih organizacij in samozaposlenih v kulturi. Njihovo delovanje je bilo systemsko neurejeno in ni omogočalo ustreznih razmer za profesionalno opravljanje njihove dejavnosti. V kronologiji delovanja društva Asociacije smo ugotovili, da je ves čas svojega delovanja opozarjalo na specifične težave, in sicer s protesti in javnimi pozivi na MzK in MOL, zlasti o neenakovrednem položaju nevladnih organizacij na ravni primerljivosti financiranja, ter poročala o drugih problematikah. Pritiski so bili usmerjeni v vzpostavitev dialoga med javno oblastjo in vsemi zunaj vladnega pokroviteljstva z namenom, da bi omogočili vključitev (predstavniške) organizacije civilne družbe, ki jo zastopa društvo Asociacija, v postopke uveljavljanja interesov in so/oblikovanja kulturne politike. Šele leta 2009 je društvu Asociacija uspelo, da je MzK prepoznalo problematiko področja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti, in na pobudo ministrice Majde Širce ustanovilo Delovno skupino za urejanje položaja NVO v kulturi. Ugotovili smo, da le-ta ustreza metodi strukturiranega dialoga iz vidika formalno urejene oblike komunikacije, ki do določene mere tudi omogoča kontinuirano delovanje. MzK dialoga načelno ni formalno opredelilo za strukturiranega, ampak kot trajnega, ki pa že delno ustreza pojmu strukturiranega dialoga.

Obravnava rezultatov strukturiranega dialoga oziroma Delovne skupine za systemsko ureditev položaja NVO v kulturi (znotraj katere sodelujejo tudi predstavniki Asociacije), je potrdila našo prvo tezo, da je dialog pomembno politično orodje, ki omogoča sodelovanje organizirane civilne družbe pri sooblikovanju kulturne politike. Strukturirani dialog je v Delovni skupini pomagal izluščiti konkretne probleme, ki pestijo neodvisni sektor v kulturi in umetnosti, ter oblikovati nekatere stvarne rezultate tega sodelovanja. Njihovo udejanje so omogočili veljavna zakonodaja in finančne možnosti kljub kratkemu času delovanja Delovne skupine.

Potrdila se je tudi naša druga teza, da je strukturirani dialog primeren in hkrati potreben inštrument, s katerim je ob sodelovanju javnih oblasti (v tem primeru MzK) in predstavniške organizacije za NVO v kulturi in umetnosti (v tem primeru Asociacije) mogoče urediti specifične probleme. Med njimi smo izpostavili (navajamo ga kot primer) izboljšanje položaja neinstitucionalnega sektorja v kulturi ter v končni fazi njegovo sistemsko uvrstitev v kulturnopolitični sistem. Poleg tega je šele dialog omogočil, da je MzK prepoznalo problematiko neurejenega in nestabilnega položaja neinstitucionalnega sektorja v kulturi, ko je ustanovilo Delovno skupino, ki se je za to ministrstvo pokazala kot pomemben sogovornik.

Da bi izpolnili zadane cilje sodelovanja interesne javnosti iz vrst civilne družbe pri sooblikovanju kulturne politike, bi bilo potrebno v prihodnosti institucionalizirati metodo strukturiranega dialoga. Šele preko tovrstnega sodelovanja bi bila lahko v celoti kvalitetno izpeljana najprej sistemska in nato zakonska ureditev področja delovanja NVO v kulturi.

Prvi kriteriji te institucionalizacije je jasna opredeljenost strukturiranega dialoga v kulturnopolitičnem dokumentu NPK 2012–2015, ki poudarja vlogo in namen te metode ter način operacionalizacije tega dialoga. Vključitev v kulturnopolitični dokument bi pomenila uveljavitev strukturiranega dialoga kot stalne prakse za sodelovanje interesnih javnosti iz kulturnega sektorja pri so/oblikovanju, izvajanju in vrednotenju kulturnopolitičnih problemov, ukrepov in prednosti. (Sodelovanje civilne družbe in strokovne javnosti pri oblikovanju kulturne politike naj bi do sedaj delno že omogočala Kulturna zbornica, katere delovanje pa je bilo pogosto neučinkovito in netransparentno. Kot je pokazala obravnava te teme v Delovni skupini, se tako MzK kot druga strokovna javnost strinjata, da je njena prenova nujna).

Drugi nujni kriterij strukturiranega dialoga so zagotovljena sredstva za financiranje predstavnikov interesne javnosti v javnopolitičnem omrežju oblikovanja kulture politike. V obravnavanem primeru je to organizacija Asociacija s svojima predstavnikoma Jurijem Krpanom in Katjo Praznik, ki sta njena člana in delujeta v dialogu v Delovni skupini. Ugotovili smo, da sredstva za finančno ovrednotenje prispevkov krovnih civilnodružbenih organizacij in drugih materialnih stroškov za strukturirani dialog ne obstajajo v obliki redne institucionalne podpore. Zato je Asociacija morala raziskati obstoječe možnosti, da je pridobila sredstva (z razpisom Ministrstva za javno upravo in po njegovem poteku iz interventnih sredstev MzK). V prihodnosti bi morali rešiti problem financiranja organizirane civilne družbe (kot je Asociacija), ki izkazujejo kompetentnost in strokovnost ter izražajo legitimen interes pri sooblikovanju javnih politik v pluralno strukturirani družbi.

Institucionalizacija bi morala upoštevati obliko odprtega prostora, ki je usmerjen v vključevanje civilno družbenih interesov v organiziran dialog s ciljem uresničitve kvalitetnih javnopolitičnih razprav za izboljšanje kulturno političnega sistema. V tem smislu bi se šele izpostavila strokovna javnost in civilna družba kot opozicija državni strukturi.

Neinstitucionalne organizacije v kulturi vsako leto znova dokazujejo, da s svojim profesionalnim organiziranjem, delovanjem in odnosom do ustvarjanja javnih kulturnih dobrin veliko prispevajo h kulturni raznolikosti in pestrosti kulturnega dogajanja. Njihov tovrstni prispevek je zaradi centralizirane kulturne politike zlasti močno viden na mestni ravni v Ljubljani. Z uresničitvijo predlaganih ukrepov bi nastala proaktivna kulturna politika in strategija, ki bi podprla raznolikost, dinamičnost in kulturni razvoj v sodobni pluralni družbi. Preseči bi morali stare vzorce, s katerimi je država prvenstveno ohranjala reprezentativne oblike nacionalne kulturne identitete in utrjevala tradicije ter tradicionalizem. Ne glede na izid trenutnega stanja bi se morali nacionalna in lokalna kulturna politika ter predvsem njeni snovalci in odločevalci zavedati, kako pomembno javno funkcijo opravljajo za obstoj in razvoj neinstitucionalnega sektorja v kulturi. Prevzeti bi morali politično, kulturno in socialno odgovornost pri opravljanju javne službe za omogočanje pogojev produkcije javnih kulturnih dobrin in pri tem upoštevati objektivne kazalce kulturne politike.

V pričujoči raziskavi smo ugotovili, da je do določene mere mogoče razgaliti nepripravljenost države za sodelovanje s civilno družbo pri sooblikovanju javnih politik. Imamo državo, ki je v obdobju tranzicije sprejela demokratične vrednote in jih na deklarativni ravni vpeljala v ustavo in zakone, vendar v praksi ni potrdila, da jih tudi spoštuje. O tem nam govori primer, ko se je Asociacija dolga leta po osamosvojitvi države bojevala za to, da bi njen glas postal slišan. To se je uresničilo šele leta 2009, ko se je ministrica Majda Širca odločila, da omogoči dialog s predstavniki Asociacije in odpre vrata njenim predlogom pri sooblikovanju ureditve položaja nevladnih organizacij. Domnevamo lahko, da država ne želi sodelovati s civilno družbo, dokler ni predstavljen jasen problem in izražen močan pritisk civilne družbe. Šele potem je pripravljena prisluhniti in odpreti dialog z javnostjo oziroma s civilno družbo. Vendar za tako stanje ni kriva zgolj država, temveč tudi problem slovenskih državljanov, ki zaradi nedavne preteklosti enopartijskega sistema ne znajo prepoznavati svojih možnosti v demokratičnih vzvodih in orodjih za naslavljanje državnih organov, prek katerih bi lahko so/oblikovali javne politike.

Za nadaljnje raziskovanje strukturiranega dialoga, katerega cilj je širše in poglobljeno razumevanja takšne prakse, bi bilo treba narediti raziskavo o implementaciji in izvajanju tega dialoga v okviru mladinske politike zaposlovanja v EU. Raziskati bi morali tudi stališča in predloge evropskih civilnodružbenih združenj oziroma platform, ki stremijo k stalnemu strukturiranemu dialogu, da bi v celoti prepoznali njegov pomen v trenutnem zakonodajnem sistemu EU. Pomeni namreč osrednji inštrument, ki omogoča različnim interesnim deležnikom civilne družbe, da sodelujejo pri zasnovi in oblikovanju javnih politik.

Neizpodbitno dejstvo strukturiranega dialoga med civilnodružbenimi organizacijami in javnimi oblastmi oziroma njihovo birokracijo je, da je le-ta lahko uspešen le, če je njegova operacijska zasnova načrtovana, stalna in zagotovljena financirana, pri čemer mora imeti dober načrt za urejeno komunikacijo na rednih srečanjih. Ne nazadnje bi dialog, če bo pridobil mesto v slovenskih kulturnopolitičnih dokumentih in zakonih ter finančno ovrednotenje, lahko postal primerna in demokratična metoda in praksa sodelovanja javnih oblasti s civilno družbo. Nedvomno bi tako kakovostno prispeval k sooblikovanju kulturne politike, kar bi izboljšalo dane možnosti, da bi umetnost in kultura prvenstveno opravljali svojo vlogo posredovanja novih oblik doživljanja, čustvovanja in tudi (še ne odkritih) oblik vednosti.

9 Literatura

Adamič, Šutej Jelka. 2002. Volja je. Akcija! *Delo*, 8 (27. september).

--- 2003. Sprenevedanje = kulturna politika? *Delo*, 8 (18. marec).

Asociacija, društvo nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev na področju kulture in umetnosti. Dostopno prek: <http://www.asociacija.si/slo/> (17. maj 2011).

Breznik Maja. 2004. *Kulturni revizionizem. Kultura med neoliberalizmom in socialno odgovorno politiko*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

---2007. *Kulturne politike v mestih srednjeevropske regije (skozi problem kulturne krize)*. Raziskovalni projekt Sodobna kultura v krizi družbene kohezivnosti. Dostopno prek: http://www.ff.uni-lj.si/fakulteta/Dejavnosti/ZIFF/BREZNIK/studije/Maja_Breznik_Kulturne%20politike%20v%20mestih%20srednjeevropske%20regije.pdf (18. maj 2011).

Cultural policies and trends in Europe. 2011. Dostopno prek: <http://www.culturalpolicies.net/web/index.php> (17. maj 2011).

Culture Action Europe. 2011. *European Agenda for Culture – A 'structured dialouge' with civil society*. Dostopno prek: <http://www.cultureactioneurope.org/lang-en/advocate/eu-agenda-for-culture?p=a-structured-dialogue-with-civil-society> (17. maj 2010).

Committee of the Regions. *Dialog med Evropsko komisijo ter združenji lokalnih in regionalnih oblasti*. Dostopno prek: <http://www.cor.europa.eu/pages/CoRAAtWorkTemplate.aspx?view=folder&id=aea77ef4-e4ad-4f6a-94ec-a4e15458fd54&sm=aea77ef4-e4ad-4f6a-94ec-a4e15458fd54> (17. maj 2011).

Čopič, Vesna in Gregor Tomc ur. 1998. *Kulturna politika v Sloveniji. Simpozij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Čopič, Vesna. 2009. *Compendium of cultural policies and trends in Europe. Country profile: Slovenia*. Council of Europe/ERICarts. Dostopno prek: <http://www.culturalpolicies.net/web/profiles-download.php?pcid=1430> (23. maj 2011).

Čufer, Eda. 2006. Naša stvar. V *Sodobne scenske umetnosti*, ur. Bojana Kunst in Petra Pogorevc, 18-34. Ljubljana: Maska.

Dewey, Patricia. 2008. Transnational Cultural Policymaking in the European Union. *The Journal of Arts Management, Law, and Society* 38 (2): 99–118.

Evropska Komisija. 2000. »Komisija in nevladne organizacije: oblikovanje tesnejšega partnerstva.« COM (2000) 11 konč. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/civil_society/ngo/docs/communication_en.pdf (17. maj 2011).

---2001. *European Governance. White Paper.* COM (2001) 428 final. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf (17. maj 2011).

---2002. *Towards a reinforced culture of consultation and dialogue – General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission.* COM (2002) 704 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0704:FIN:en:PDF> (17. maj 2011).

---2007. *Sporočilo o evropski agendi za kulturo v svetu globalizacije..* COM(2007) 242 konč. Bruselj, 10. 5. 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0242:FIN:SL:HTML> (17. maj 2011).

---2008. *Call for expressions of interest – Culture sector Platforms.* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc1203_en.pdf (17. maj 2011).

---2010a. *167. člen. Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti.* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc1841_en.htm (17. maj 2011).

---2010b. *Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu Ekonomsko-Socialnemu Odboru in Odboru regij o izvajanju evropske agende za kulturo.* COM(2010) 390 konč. Bruselj, 19. 7. 2010. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0390:FIN:SL:HTML> (17. maj 2011).

---2010c. *Program Kultura 2007-2014.* Zadnja verzija iz dne 6.5.2010. Dostopno prek: <http://eacea.ec.europa.eu/culture/programme/documents/2010/may/SL.pdf> (17. maj 2011).

European institute for progressive cultural policies. Dostopno prek: <http://eipcp.net/> (17. maj 2011).

Fink-Hafner, Danica. 2001. Analiza politik – akterji, modeli in načrtovanje politike skupnosti. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 53-62. Ljubljana: Zavod Radio Študent. Dostopno prek: <http://www.radiostudent.si/projekti/ngo/teksti/virtuNGO.pdf> (9. julij 2011).

---2007. *Uvod v analizo politik: Teorije, koncepti, načela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hazabent, Petra, Andreja Kopač in Jernej Jurc. 2011. *Elaborat o delovanju, organiziranju in financiranju kulturne in umetnostne produkcije NVO v 2007-2009*. Ljubljana: Društvo Asociacija.

Jaklič, Tanja. 2003. Razmere so politična (ne)volja. *Delo*, 8 (27. marec).

Lesničar-Pučko, Tanja. 2002. Center bo ali pa tudi ne. *Dnevnik*, 17 (24. september).

Klenovšek, Tomaž, Božo Grafenauer, Tina Divjak, Matej Verbajs, Tatjana Strojan, Senka Vrbica in Primož Šporar. 2006. *Celovita analiza pravnega okvira za delovanje nevladnih organizacij : končno poročilo*. Maribor: Pravna fakulteta.

Krašovec, Alenka. 2002. *Oblikovanje javnih politik: Primeri kulturnih politik v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kolarič, Zinka. 1994. Neprofitno-volonterske organizacije v Sloveniji. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo XXII* (168-169): 107-120.

---1997. Prostovoljne-neprofitne organizacije v Sloveniji. *Neprofitni Management: prva slovenska strokovna revija za promocijo vodenja v neprofitnem sektorju* 1 (1): 17-20.

---2001. Različni znanstveno-teoretski pristopi k preučevanju neprofitnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 14-22. Ljubljana: Zavod Radio Študent. Dostopno prek: <http://www.radiostudent.si/projekti/ngo/teksti/virtuNGO.pdf> (9. julij 2011).

Kustec Lipicer, Simona. 2007. Javnopolitična omrežja. V *Uvod v analizo politik: Teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink-Hafner, 87-101. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ministrstvo za kulturo. 2008. *Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008-2011*. Uradni list št. 35/2008.

---2011. *Analiza stanja na področju kulture s predlogi prednostnih ciljev za nacionalni program za kulturo 2012-2015*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Podatki/Letna_porocila/2011/Analiza_stanja_na_podrocju_kulture_s_predlogi_prednostnih_ciljev-marec_2011_popravljeno28032011.pdf (10. maj 2011).

Mladinski svet Slovenije. *Strukturirani dialog*. Dostopno prek: <http://www.mss.si/sl/strukturirani-dialog.html> (17. maj 2010).

Praznik, Katja. 2010. *Pripis k načinom reformiranja in demokratiziranja kulturnega sistema*. Dostopno prek: <http://ms.sta.si/2010/12/pripis-k-nacinom-reformiranja-in-demokratiziranja-kulturnega-sistema/> (18. maj 2011).

---2011. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 9. maj.

Rončević, Borut. 2001. Nekaj nastavkov za sociološko obravnavo nevladnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 23-35. Ljubljana: Zavod Radio Študent. Dostopno prek: <http://www.radiostudent.si/projekti/ngo/teksti/virtuNGO.pdf> (9. julij 2011).

Salamon, Lester M. in Helmut Anheier K., ur. 1997. *Defining the nonprofit sector: a cross-national analysis*. New York: Manchester University Press.

Semenič, Simona. 2001. *Bela Knjiga. Statistični podatki o delovanju članov Asociacije nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev s področja kulture in umetnosti v obdobju med 1998 – 2001*.

Simčič-Plahuta, Valentina. 2003. Asociacija pri ministrici. *Delo*, 11 (29. marec).

Srakar, Andrej. 2010. *Ekonomsko vrednotenje umetniških dogodkov: umetnost med državo in trgov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Svet Evrope. 2002. *Fundamental Principles on the Status of Non-governmental Organizations in Europe*. Council of Europe. EP Final. Dostopno prek: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/ONG/Fundamental%20Principles%20E.pdf> (17. maj 2011).

Šporar, Primož. 2001. Oris aktualnega dogajanja na področju nevladnih organizacij v Sloveniji in trendi za prihodnost. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih*

organizacij, ur. Dejan Jelovac, 158-172. Ljubljana: Zavod Radio Študent. Dostopno prek: <http://www.radiostudent.si/projekti/ngo/teksti/virtuNGO.pdf> (9. julij 2011).

Šporar, Primož in Milena Marega, ur. 2003. *Strokovne podlage za program vključevanja nevladnih organizacij v pripravo, izvedbo in vrednotenje razvojnih strateških dokumentov RS*. Agencija RS za regionalni razvoj, Služba vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj. Ljubljana

Šušteršič, Janez in Uroš Pinterič. 2009. *Institucionalna ujetost države: javne politike in javne finance*. Ljubljana: Založba Vega.

Trstenjak Verica. 1998. Statusne in davčne pravne podlage nevladnih organizacij v Sloveniji. V *Vloga in financiranje NVO*, ur. Milena Marega in Mateja Šepec, 30-38. Ljubljana: REC-Regionalni center za okolje za vzhodno in srednjo Evropo.

---2003. Uvodna pojasnila. V *Predpisi s področja javne uprave*, ur. Uroš Škufca, 13-81. Ljubljana: GV Založba.

Tomc, Gregor. 1995. *Odnos kulturne politike do neetabliranega ustvarjanja v Sloveniji po drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.

---1996. *Vključevanje in izključevanje raznovrstnosti v Ljubljani. Kulturna politika in neetablirana umetniška ustvarjalnost*. Ljubljana: Mestna občina Ljubljana.

Vidmar H., Ksenija. 2007. *Evropska kulturna politika kot instrument družbene kohezivnosti*. Prvo poročilo. Raziskovalni projekt Sodobna kultura v krizi družbene kohezivnosti. Dostopno prek: http://www.ff.uni-lj.si/fakulteta/Dejavnosti/ZIFF/BREZNIK/studije/Ksenija_Horvat_Vidmar_Evropska%20kulturna%20politika%20kot%20instrument.pdf (9. maj 2011).

Vodopivec, Barbara in Janez Pipan. 2007. *Zapisnik 9. Seje Nacionalnega sveta za kulturo*. Ljubljana, 12. marec.

10 Priloge

Priloga A: Kronologija delovanja društva Asociacija

Prvo obdobje Asociacije sega v leto 1992, ko je nastala neformalno. Marca 2003 je zakonskoppravno uredila status z ustanovnim aktom in se preoblikovala v društvo in prešla v **drugo obdobje**. Našo kronologijo smo začeli zasledovati od leta 2002 dalje, od tedaj dalje so nam namreč znani podatki.

Asociacija je od začetka delovanja poskušala sodelovati z MzK in MOL z različnimi oblikami komunikacije: od naslavljanja zahtev do sestajanja v mešanih komisijah. Z njimi je bila dokaj uspešna pri pozivanju, naj odpravijo težave nevladnih organizacij z vidika zakonskih določil, infrastrukturne problematike ter financiranja prek javnih razpisov ali dodelitev v letnih proračunih, katere podajata MzK in MOL letno. Slednji sta se odzivali na zahteve Asociacije samo z enkratnimi rešitvami posameznega situacijskega problema (kot v primeru Stare Elektrarne). Do sistemske ureditve položaja nevladnih organizacij v kulturi pa ni prišlo. Dialog ni bil vzpostavljen niti ni bila rešena infrastrukturna problematika (to je pomanjkanje prostorov) za delovanje nevladne organizacije. Asociacija je imela težave po vzpostavitvi sestankov mešanih komisij tako na MzK kot MOL, ko je prišlo do kadrovskih menjav, zato se je sodelovanje zmanjšalo (na MOL-u z nastopom Zorana Jankovića kot župana) ali skoraj v celoti prekinilo (z MzK pod prejšnjim ministrom za kulturo Vaskom Simonitijem).

V začetku delovanja se je društvo osredotočilo doseči partnerski odnos z državo in lokalnimi skupnostmi (MzK in MOL) pri pripravi določb, razpisov in evalvacijskih postopkov. Za cilje si je Asociacija zastavila tudi spremeniti odnos do podpornih organizacij (kot so inštituti, raziskovalni in dokumentacijski centri) in jih sistemsko opredeliti; ukiniti limite za mednarodna sodelovanja, ki jih javni zavodi ne poznajo; pridobiti potrdila MzK o delovanju nevladnih organizacij v javnem interesu; ter zahtevati od MzK in MOL fleksibilno izpolnjevanje rokov za izvedbo projektov/programov glede na zapoznelo prispetje sredstev.

Leta 2002, ko je Asociacija delovala še neformalno, so MOL opozarjali na neenakomerno dodeljevanje sredstev, ker je »le 11,7 odstotka celotnega kulturnega proračuna bilo odrejenih za NVO« (Lesničar-Pučko 2002) ter zahtevali »transparentno politiko na podlagi javno in jasno določenih kriterijev, ki bodo nevladnim organizacijam in samostojnim izvajalcem kulturnih programov omogočili enakopraven dostop do javnih sredstev« (Pismo županji Viki

Potočnik, 7. 3. 2002, dostopno na: <http://www.asociacija.si/slo/archives/1> (5. maj 2011)). Asociacija je protestirala tudi proti politiki MOL zaradi »odrekanja finančnih sredstev za Galerijo P74 brez jasne obrazložitve« (Obvestilo za javnost, 7. 3. 2002, dostopno na: <http://www.asociacija.si/slo/archives/103> (5. maj 2011)) ter proti zavrnitvi pravice konkuriranja za nove prostore zasebnega zavoda SCCA, s katerim je »MOL kršil Odlok mestne občine Ljubljana, ki je zagotovil pravno podlago za financiranje nevladnih organizacij, ko jih je izenačil z vladnimi organizacijami« (Lesničar-Pučko 2002). Asociacija je pripravila pomemben dokument *Bela Knjiga*, ki statistično analizira delovanje nevladnih organizacij v kulturi, v katerem so objavili njihove pozitivne rezultate ter potrdili pomembno vlogo pri občinstvu in javnosti na področju sodobne scenske umetnosti (Semenič 2002). Septembra tega leta je potekal tudi javni posvet *Margina, niša ali mainstream?* v organizaciji Asociacije, ki je bil posvečen kulturni politiki v Sloveniji in odnosu do NVO (Adamič-Šutej 2002).

Leta 2003 je kljub javnemu posredovanju Asociacije in mnogim pozivom na MzK in MOL marsikaj ostalo nerešeno. Marca 2003 je MzK omogočilo le nadaljevanje postopka za uporabo prostorov Stare elektrarne, za katero so podpisali najemno pogodbo z Elektrom Ljubljana, in napovedali razpis za uporabnike teh prostorov. V novi verziji »Zakona o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne programe RS v kulturi, ki govori o financiranju v letih 2004 do 2008, je bilo popolnoma izbrisano financiranje prostorov za neinstitucionalno kulturo, ki je bilo v prvi verziji še omenjeno« (Adamič-Šutej 2003). Asociacija je na podlagi tega pozvala ministrico Andrejo Rihter za čimprejšnji sestanek svojih članov z MzK. Ugotovitvi sestanka sta bili, »da je prostore za neinstitucionalne organizacije v kratkem času mogoče zagotoviti le v Stari elektrarni, in da se mora Asociacija z ministrico v prihodnje pogosteje sestajati« (Simčič-Plahuta 2003). Po drugi strani pa je Asociaciji v »pogajanjih z MOL uspelo povečati celoten znesek za nevladne organizacije in posameznike na 144 milijonov tolarjev, obljubljeni jim bila tudi uporaba Kina Šiška in Mostovne« (Jaklič 2003). Iz leta 2002 je še vedno ostalo odprto vprašanje o ustanovitvi Centra za sodobne umetnosti.

V letu 2004 je bila Asociacija z odprtimi pozivi in pismi ministrici precej dejavna, vendar neuspešna. Njihove pritožbe so bile vezane na sprejetje Nacionalnega programa za kulturo za obdobje 2004–2007 in druge spregledane brez upoštevanja njihovih predlogov in pripomb. Brez resnega dialoga je bil objavljen javni poziv za 3-letne projekte, katerega vsota se je v primerjavi z letom 2003 nominalno zmanjšala za 101 milijon tolarjev. Kritizirali so tudi postopkovne težave izvajalcev kulturnih programov, za katere so bili krivi nefleksibilni javni

pozivi. Po dolgotrajnih pozivih Asociacije o nujnosti ustanovitve komisije za reševanje problematike delovanja neinstitucionalnih organizacij v kulturi, sta se septembra 2004 oblikovali strokovni mešani komisiji tako na Ministrstvu za kulturo RS (ki se je sestala dvakrat, in sicer 24. 9. in 28. 9. 2004) kot na Mestni občini Ljubljana (ki se je sestala zgolj enkrat 21. 9. 2004).

Leta 2005 je bilo po zamenjavi ministra delovanje komisije prekinjeno s pojasnilom Ministrstva za kulturo, češ da formalizirani dialog med MzK in NVO ni potreben. Na MOL-u se je skupina sicer še sestajala, vendar do jasnih rešitev problematike niso prišli.

Kontinuirano delovanje društva je leta 2006 zaradi pomanjkanja sredstev zamrlo. Naslednje leto (2007) je Asociacija dala izjavo za javnost o zmanjšanju sredstev za umetniške programe v Osnutku proračuna MOL o financiranju programov in projektov NVO in samostojnih ustvarjalcev za leto 2007 (Izjava za javnost, 26. 01. 2007). Tega leta so se začele pojavljati tudi ideje o profesionalizaciji, ki naj bi zagotovila trajno in neprekinjeno delovanje. Z udeležitvijo Asociacije na seji Nacionalnega sveta za kulturo (12. marca 2007) so ponovno razpravljali o položaju nevladnih organizacij v kulturi. Na seji so sklenili, da mora »Nacionalni svet poslati poziv Ministrstvu za kulturo RS, naj obnovi sodelovanje in dialog z nevladnimi organizacijami«, NSK pa naj pošlje MOL pobudo s pozivom »k poskusu ohranitve indeksa 100 pri financiranju umetniške produkcije na vladni in nevladni ravni« (Vodopivec in Pipan 2007).

Leta 2008 se je Asociacija odzvala na: predlog Nacionalnega programa za kulturo v obdobju 2008–2011, Strategijo razvoja kulture v Mestni občini Ljubljana za obdobje 2008–2011 in na ponovno znižanje sredstev namenjenih NVO in samostojnim ustvarjalcem v proračunu Mestne občine Ljubljana. Za NPK 08-11 je Jurij Krpan pripravil prispevek na uradnem posvetu Državnega sveta RS, kjer je v imenu Asociacije povedal okvirne pripombe na osnutek NPK.

Leta 2009 se je Asociacija v svojem **tretjem obdobju** profesionalizirala s pridobljenimi sredstvi Evropskega socialnega sklada, kar ji je omogočilo enoletno neprekinjeno delovanje. Sredstva je Asociacija pridobila prek razpisa za projekt *Mreženje*, ki je potekal od 1. julija 2009 do 10. oktobra 2010, in je bil ciljno usmerjen v spodbujanje razvoja in izboljšanje pogojev za delovanje nevladnih organizacij v kulturi na osnovi transparentne, formalno urejene kontinuirane komunikacije z oblastmi in strukturiranega dialoga. Za doseg tega cilja je bil projekt namenjen tudi krepitvi zmogljivosti Asociacije kot mreže nevladnih organizacij

na nacionalni ravni in obenem profesionalizaciji njene dejavnosti, da bi lahko postala predstavniška in zagovorniška organizacija na nacionalni ravni.

V letu 2009 je Asociacija imela dva sestanka svoje projektne skupine z MzK o celostni rešitvi statusa samozaposlenih. S protestnim pismom je 14. oktobra 2009 pozvala MzK, naj ustavi postopke izvajanja javnega razpisa za izbor izvajalcev kulturnih programov na področju umetnosti za obdobje 2010–2013. Za glavni razlog je navedla, da bo imel škodljive posledice za nevladne organizacije in samostojne ustvarjalce v umetnosti in kulturi. Asociacija se je 18. novembra 2009 prvič sestala z MzK v delovni skupini za sistemsko urejanje položaja nevladnih organizacij v umetnosti in kulturi. V tem letu so sklicali sestanek te delovne skupine samo še enkrat, in sicer 25. novembra. Asociacija je konec novembra istega leta tudi podala predloge za preoblikovanje Kulturniške zbornice, da bi v dialogu preoblikovali to pomembno telo, ki predstavlja interese civilne javnosti in jih naslovila na MzK.

Sestanki delovne skupine za sistemsko urejanje položaja NVO v kulturi in umetnosti med Asociacijo in MzK so leta 2010 začeli potekati redno vsak mesec. O rezultatih delovne skupine in dialoga med MzK in Asociacijo bomo več spregovoril v naslednjem poglavju v prilogah. Asociacija je v letu 2010 organizirala naslednje delavnice: *Usposabljanje kulturnih operaterjev za ciljno komunikacijo, učinkovit dialog z oblastmi in za izdelavo uspešnih zagovorniški strategij* v izvedbi Frédériquea Chabuada (Mednarodna fundacija Yehudi Menuhin, Bruselj) in Tsvete Andreeve (Evropska kulturna fundacija, Amsterdam); *Avtorskopravni vidiki produkcije umetniških vsebin* v izvedbi odvetnice Urše Chitrakar; *Opravljanje dela v kulturnih NVO* v izvedbi Mateja Verbajsa, univ. dipl. pravnika; *Modeli in oblike sodelovanja NVO v kulturi* v izvedbi Emine Višnić (Clubture Network, Zagreb) in Katarine Pavić (Clubture Network, Zagreb); *Usposabljanje NVO in kultura/umetnost na lokalnih volitvah v Sloveniji* v izvedbi generalne sekretarke organizacije Culture Action Europe Ilone Kish; predstavitev izobraževalnega seminarja *O vodenju v kulturnem sektorju* (Educational seminar on Cultural Leadership, Pariz) v izvedbi kulturne producentke Tamare Bračič Vidmar.

Organizirani so bili naslednji javni posveti: *Medijski prostor in kultura*, ki ga je moderirala Tanja Lesničar-Pučko; *Vlaganje v kulturo in nevladne organizacije*, ki ga je moderirala dr. Vesna Čopič; *Nevladna organizacija v kulturi in zaposlovanje* (tematski pogovor v sodelovanju s SCCA-Ljubljana); *Umetnost angažiranja* (v sodelovanju s festivalom Mladi levi), ki ga je moderirala Katarina Pejović, dramaturginja in intermedijska umetnica.

Asociacija je 25. januarja 2011 podala predloge in pripombe za spremembo Uredbe o samozaposlenih, julija pa v sodelovanju s *Centrom za nezavisnu kulturo i mlade* iz Zagreba ter *Kontrapunkto* iz Skopja pridobila sredstva za izvedbo projekta ODPRTE INSTITUCIJE na evropskem razpisu. Avgusta ji je uspelo pridobiti seznam vseh praznih poslovnih prostorov v lasti MOL za brezplačen najem za nevladne organizacije in samozaposlene. Septembra je Asociacija posredovala MzK in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MzDDSZ) predlog dopolnil za Program javnih del za leto 2011 ter Katalog programov javnih del po področjih, ki ga je MzDDSZ v postopku priprave upoštevalo. Po naročilu MzK je Asociacija pripravila strokovno analizo Ocene stroškov dela za samozaposlene v kulturi (avtorji Denis Miklavčič, Vesna Bukovec, Aldo Milohnič, Irena Pivk). V tekočem letu 2011 pa je v okviru projekta Odrpte institucije organizirala tudi javni posvet z naslovom *V iskanju novih povezav med NVO in javnimi zavodi v kulturi*, ki ga je moderirala Katarina Pejović.

Četrto obdobje delovanja Asociacije se je začelo z oktobrom 2010, ko se je po poteku projekta *Mreženje* prijavila na *Javni razpis za spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga 2010–2012*, ki ga je objavilo Ministrstvo za javno upravo. Kljub zadostnemu številu zbranih točk na razpisu je bilo v razpisu določeno, da bo finančno podprlo le dva prijavitelja, med katera pa Asociacija ni bila izbrana. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev od oktobra 2010 dalje je bilo ogroženo tudi delovanje Delovne skupine za sistemsko urejanje položaja nevladnih organizacij v kulturi in umetnosti. Pokazalo se je, da brez rednih sklicevanj sestankov in koordinacije v Asociaciji delovne skupine ne deluje kontinuirano, saj te logistike ni želelo prevzeti MzK. Kljub temu je MzK pokazalo interes in uvidelo pomembnost, da delovna skupina nadaljuje svoje delo, saj je ostalo še precej nerešenih vprašanj. Zato je MzK iz interventnih sredstev ministrstva dalo Asociaciji finančna sredstva (20.000 €), da omogoči kontinuirano delovanje Delovne skupine in s temi sredstvi pokrije tudi izvedbo logistike dialoga, sklicevanje sestankov, pripravljane gradiv in zapisnikov do konca leta 2011.

Priloga B: Obravnavane teme in sprejeti sklepi Delovne skupine za sistemsko urejanje položaja nevladnih organizacij

Pregledali smo zapisnike sestankov Delovne skupine in proučili obravnavane teme in sklepe na sestankih te skupine. Predstavili bomo tudi nekatere predloge in pobude, ki so jih predstavniki Asociacije predlagali v obravnavo s strukturiranim dialogom. Na sestankih so dorekli 35 sklepov: od tega je 18 realiziranih, 12 nerealiziranih, v postopku sta dva, eden je zabeležen na MzK, eden pa ne bo realiziran, ker je zadeva v pristojnosti vlade.

Na prvem sestanku 18. 11. 2009 so obravnavali **enoletne in večletne projektne razpise za področje umetnosti**. Uresničili so sklep o prenosu predlagateljeve vloge, če ni bila sprejeta na štiriletnem projektne razpisu, da jo je dopustno obravnavati še v okviru enoletnega projektne razpisa. Drugi sklep o večletnem projektne razpisu, po katerem naj bi določili razdelitev povišanih sredstev po področjih, ni bil realiziran. Tretji sklep o razpisnem področju *Mednarodno sodelovanje* so v enoletnem projektne razpisu besedilo popravili v: „Na področju mednarodnega sodelovanja razpis obsega gostovanja, projekte in rezidenčne udeležbe v mednarodnem prostoru s področja glasbene, likovne, intermedijske in uprizoritvene umetnosti.“ V četrtem sklepu o štiriletnem projektne razpisu so pod predmet področja razpisa pri likovni umetnosti dodali še formulacijo *večletni projektne razpis*.

Na drugem sestanku 25. 11. 2009 so obravnavali **definiranje koprodukcij in delovnih nalog skupine**. V sklep so dali predlog skupine, da je treba oblikovati definicijo o koprodukciji samo za uprizoritveno področje, za preostala pa zbrati predloge.

Na tretjem sestanku 20. 1. 2010 so obravnavali **definiranje nalog skupine** in dosegli dogovor o razdelitvi tematik na dolgoročno in kratkoročno reševanje, kar bi omogočilo preglednejše in hitrejše delovanje te delovne skupine. Na pobudo predstavnikov nevladnih organizacij so dali predlog za obravnavo doslednosti izvajanja 56. člena ZUJIK, ki govori o primerljivosti nevladnega in javnega sektorja. Državni sekretar Pelko je podal predlog, da bi bilo treba obravnavati institucionalno krepitev nevladnega sektorja in sistemsko ureditev financiranja. Pri tem Praznikova ugotavlja, da v nevladnem sektorju bistveno bolj financirajo programe in projekta, medtem ko so stroški dela in delovanja neprimerno. Poudarila je tudi, da je pri sistemskem reševanju problematike v kulturi, nujno treba zagotoviti socialno varnost in delavske pravice tudi nevladnim organizacijam. Predlog državnega sekretarja Pelka je, da je treba najprej pregledati obstoječe zakonske možnosti, kadar niso izkoriščene možnosti za enakopraven položaj nevladnih organizacij pri izpolnjevanju javne službe, nato pa predlagati

določene zakonske spremembe (lahko tudi podzakonske akte). Predlagana je tudi obravnava problemov v davčni zakonodaji, natančneje v njej opredeljeni profitni oziroma neprofitni status nevladnih organizacij. Do sedaj so društvom in zavodom ob koncu leta obračunali davek na nerazdeljena sredstva, ki jih treba vlagati nazaj v program (javni zavodi naj bi jih vračali neobdavčena nazaj v program). Proučiti bo treba tudi obdavčenje štipendij in nagrad (tudi pri samozaposlenih).

Na četrtem sestanku 24. 2. 2010 so obravnavali **metodologijo dela, predloge za pripravo in obravnavo tematike**. Določili so deset tem za naslednjih deseti sestankov v roku desetih mesecev. Prve štiri teme so obravnavali podrobneje, v smislu njihove konkretizacije. Spregovorilo se je tudi o gradivih in nosilcih/poročevalcih posamezne teme. Na koncu je Praznikova izpostavila še problem obstoječih formalnih zakonskih oblik institucij (kot so javni zavodi, skladi ali zasebni zavodi, društva in ustanove), saj gre za toge organizacijske strukture, ki ne ustrezajo specifikam sodobnih umetniških praks. Potrebno bi bilo zasnovati sodobno, fleksibilno institucijo.

Na petem sestanku 31. 3. 2010 so predstavniki Asociacije predstavili **pobude za spremembo ZUJIK**. Predlagane spremembe so:

- opredelitev pojma *nevladne organizacije* (NVO) v kulturi v slovenski zakonodaji;
- vzpostavitev pravnih okvirov za vodenje dialoga z NVO (dodati bi bilo treba posebne določbe, ki bi predstavljale pravno podlago za vodenje civilnega dialoga z NVO na področju kulture);
- zagotavljanje javnih služb, kulturnih programov in projektov (javni kulturni programi NVO zagotavljajo pomembne javne kulturne dobrine, s katerimi v pomembnem deležu uresničujejo javni interes v kulturi; se pravi, da bi jih morali zagotavljati trajno in nemoteno, se pravi z rednim financiranjem, pod enakimi pogoji in na način javne službe);
- upravljanje javne infrastrukture na področju kulture (pri obveznosti financiranja javnih kulturnih programov na primerljiv način bi morali kot za javne zavode vnesti v zakon diktacijo, ki bi preprečevala, da bi financer znotraj pogojev javnega razpisa dodatno omejeval izvajalce javnih kulturnih programov pri višini ali deležu posameznih vrst stroškov).

Na šestem sestanku 6. 5. 2010 so **nadaljevali razpravo o spremembah ZUJIK**. Na sestanku so sprejeli že realiziran sklep, da je MzK zagotovilo izvedbo in financiranje evalvacije programskih in projektnih razpisov kot orodja/instrumenta Direktorata za umetnost. MzK je januarja 2011 v proračunu za raziskovalne projekte zagotovilo sredstva za izvedbo te evalvacije. Drugi sklep še ni bil realiziran oziroma je v postopku izvedbe. Upoštevali ga bodo v 2. členu ZUJIK in v njem opredelili izraze za sektor NVO v kulturi. Tretji sklep za ta zakon predlaga tudi nove opredelitve načina oziroma procedur imenovanja članov Nacionalnega sveta za kulturo (NSK). V ta namen bo MzK objavilo javni poziv za zbiranje predlogov za člane NSK, pri čemer je treba upoštevati, da morajo le-ti zastopati vsa umetniška področja, različne načine organiziranosti v kulturi ter zainteresirano javnost. Delovna skupina je predlagala zakonsko omejitev mandatov za člane NSK na največ dva, kar je prelagalo tudi MzK, vendar še ni realizirano. V fazi izvajanja je tudi četrti sklep s predlogom, da je treba v ZUJIK ponovno definirati način delovanja Kulturne zbornice (KZS); poleg tega predlaga njegovo spremembo iz društva v zbornico in tako posodobitev, da bi vanjo vključili predstavnike javnih zavodov, nevladne organizacije in posameznike, ki delujejo na področju umetnosti in kulture. Po petem sklepu, ki tudi še ni realiziran, naj bi v Pravilnik o strokovnih komisijah dodali varovalko o tem, da bi strokovne komisije vključevale poznavalce vsebin in pogojev delovanja nevladnih organizacij in samozaposlenih.

Na sedmem sestanku 27. 5. 2010 so razpravljali o naslednjih vsebinah: **odziv MzK na poslani dokument Asociacije v zvezi z definicijo koprodukcij; evalvacija razpisov; problem sofinanciranja udeležbe slovenskih umetnikov in galerij na umetniških sejmih**. Sklep na pobudo Delovne skupine priporoča, da MzK zavzame stališče do promocije slovenskih umetnikov in producentov v mednarodnem prostoru in do sodelovanja slovenskih umetnikov in producentov na bienalih, sejmih ipd. ter jih ustrezno podpre s ciljnim pozivi, kar je ministrstvo tudi storilo. Ob naslednjem nerealiziranem sklepu je Delovna skupina ugotovila, da orodje razpisa za 4-letno programsko, 4-letno projektno in 1-letno projektno financiranje ni primerna oblika za razdeljevanje sredstev, zato je predlagala evalvacijo in raziskavo tega orodja, na podlagi katere bi lahko vzpostavili drugačno, umetniški produkciji primernejše razdeljevanje sredstev, ki bi zagotovilo strukturno podporo in trajnostni razvoj sektorja nevladnih organizacij v kulturi.

Osmi sestanek 18. 6. 2010 je bil posvečen **dogovoru o koprodukcijah in partnerstvu**. Na sestanku sprejeli že realiziran sklep, s katerim je projektni razpis Direktorata za umetnost prevzel skupno terminologijo partnerstva in jih stopenjsko modificiral po področjih (na dve

ravni). Vendar za medpodročno partnerstvo ne omogoča v obliki ločenega področja. Drugi, tudi nerealizirani sklep pravi, da je med predstavniki MzK in nevladnimi organizacijami treba organizirati razpravo o redefinicijah področij in potrditi te spremembe ter sprožiti razpravo o definiciji medpodročnih sodelovanj in producentov na podlagi evidentiranih primerov.

Na devetem sestanku 23. 6. 2010 je bila na vrsti **problematika podpornih programov in sistemske urejanje tega področja**. Na sestanek je bil vabljen tudi Dušan Dovč, predstavnik SCCA-Ljubljana. V drugem, še neuresničenem sklepu je skupina apelirala na Ministrstvo za kulturo, naj z iskanjem sinergičnih učinkov med lastnimi različnimi direktorati oblikuje kratkoročno strategijo za podporo in sofinanciranje podpornih programov, kot so programi arhiviranja, izobraževanja, usposabljanja, refleksije, teorije, kritike, svetovanja in povezovanja na področju umetnosti. Prav tako je skupina priporočila, naj kot rešitev do leta 2011 zvišajo sredstva za razpise na Direktoratu za umetnost, s čimer bi omogočili vpeljavo podpornih programov za vsa področja. Skupina tudi predlaga, naj MzK oblikuje strategijo medresorskega povezovanja za podporne programe in hkrati poveže z drugimi resornimi ministrstvi, predvsem z Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ter Ministrstvom za šolstvo in šport, s katerimi naj oblikujejo orodja za sofinanciranje in trajnostno podporo. Nerealiziran je ostal tudi sklep, ki Direktoratu za razvoj in evropske zadeve nalaga, naj preveri in sporoči, kakšne so realne možnosti za oblikovanje razpisa za informacijske dejavnosti na drugih področjih v letu 2011. Tudi zadnji sklep o organiziranju dodatnega termina za sestanek o vprašanju podpornih programov še ni izpolnjen.

Na desetem sestanku 24. 8. 2010 je bila v obravnavi **tema enoletnega projektne razpisa Direktorata za umetnost**. Sklep o tem, naj predstavniki Asociacije pripravijo tolmačenje partnerskih odnosov, ki bodo korespondenčno konsolidirani oz. usklajeni med predstavniki NVO in MzK, je že uresničen. Definiran so pojmi: partnerstva (odnosa), soorganizatorstva in partnerskega projekta (rezultata odnosa). Izpolnjen je tudi sklep, da je treba s spremembo ZUJIK uveljaviti pravilo o neupoštevanju delovnih štipendij in nagrad pri določanju dohodkov, ki se obračunajo v izračunu preseganja dohodkovnega cenzusa za samozaposlene. Naslednji sklep pa ni bil realiziran, ker je pobuda o medresorskem povezovanju z Ministrstvom za šolstvo in šport (MŠŠ), Ministrstvom za Visoko šolstvo, Znanost in Tehnologijo (MVZT) in Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU), ki so v pristojnosti vlade.

Na enajstem sestanku 29. 9. 2011 je potekala obravnava **o rezidenčnih centrih**. Po ustreznem sklepu je MzK pripravilo dokument o oblikah rezidenčnih centrov v Sloveniji in priporočila o njihovem upravljanju in vodenju ter finančni instrument, s katerim bo podpirala rezidenčne programe. Dokument je bil obravnavan na posebnem sestanku Delovne skupine. Ta je z naslednjim sklepom je oblikovala ugotovitev, da je razprava o deficitih za nevladne organizacije v kulturi ter soočenje njihovih in ministrskih podatkov smiselno, kot tudi, da je nujna pojmovna redefinicija področij. Postavili so časovni termin, naj MzK do novembrskega sestanka konsolidira stališča, nevladne organizacije pa predložijo svoje analize, nato bi sledila konstruktivna diskusija. Sklep ni bil realiziran.

Tema dvanajstega sestanka 28. 10. 2010 je bila **davčne olajšave**. Na sestanek so bile povabljeni: sekretarka Ministrstva za finance Mateja Vraničar, generalna sekretarka Vlade Helen Kamnar in Vesna Čopič, soavtorica dispozicije Vlaganje v kulturo in NVO. Sklep o potrebnih ekonometričnih raziskavi učinkov različnih oblik davčnih olajšav je bil delno realiziran, uvrstili so jo na seznam raziskav za leto 2011. Člani skupine so se odzvali na poziv, naj predlagajo člana za strokovno komisijo, ki bo izbirala izvajalca raziskave, in za strokovno spremljanje rezultatov.

Kot smo že omenili, je od novembra 2010 dalje imela Asociacija težave s financiranjem svojega dela v okviru Delovne skupine, zaradi česar sestanki niso potekali tako redno in kontinuirano, kot do oktobra 2010. Do maja 2011 je prevzelo pisanje zapisnikov MzK, česar pa zadolženi niso opravili. Problem finančne nezmožnosti sodelovanja predstavnikov Asociacije v Delovni skupini je MzK rešilo z interventnimi sredstvi, ki so namenjena Asociaciji za potrebe logistike sestankov. Ta ukrep omogoča delovanje in dialog Delovne skupine do konca leta 2011, trenutno pa še ni jasno, kako bo s finančno podporo v letu 2012.

Novembra je potekal trinajsti sestanek, na katerem so obravnavali **predlog o reformi Kulturniške zbornice Slovenije (KZS) in odzive MzK na spremembe ZUJIK, ki jih je predlagala Asociacija**.

Decembra je potekal štirinajsti sestanek, posvečen **seznamu realiziranih in nerealiziranih sklepov in obravnavi tematike rezidenčnih centrov**.

V letu 2011 so do maja potekali štirje sestanki Delovne skupine. Januarja sestanka bi bilo. Februarja se je zbrala na petnajstem sestanku, namenjenem **iskanju tematik za leto 2011 in delovnemu načrtu** (glavne teme so bile KZS, predlog NPK 2012-15 in spremembe ZUJIK).

Marca je bil šestnajsti sestanek znova namenjen **predlogu reforme KZS** in možnim načrtom za njegovo prenovo. Na aprilskem sedemnajstem sestanku so predstavili **Elaborat o delovanju, organiziranju in financiranju neodvisne kulturne in umetnostne produkcije v obdobju 2007–2009**, ki ga je pripravila Asociacija. Aprila potekal še osemnajsti sestanek, ki je bil namenjen predstavitvi **Analize stanja na področju kulture s predlogi ciljev in ukrepov za Nacionalni program za kulturo 2012-15**, ki jo je pripravilo MzK.

Ključne teme do poletja, torej za prvo polovico leta 2011, so bile pobude za ukrepe in cilje v NPK 2012-15 ter oblikovanje in konsolidiranje predlogov za sprememb ZUJIK. Pri slednjem gre predvsem za ključne in temeljne spremembe, kjer naj bi MzK v ZUJIK vključilo definicijo o nevladnih organizacijah v kulturi (vendar ne pod tem poimenovanjem) ter definiralo obveznosti države do njih. Podobno bi radi nekaj teh ciljev vpeljali tudi v novi NPK za obdobje 2012–2015.

Za drugo polovico leta 2011 niso vnaprej določili zaporedja obravnave tematik kot za leto 2010. Vendar so ostale za obravnavo v letu 2011 glede na poročilo o delu Delovne skupine predvsem prioritete nerešenih tem (problemov), ki so: **evalvacija razpisov; razporeditev sredstev po področjih in (re)definicija področij; podporni programi; sklepi o spremembah ZUJIK.**